

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011 – 2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jiří Knap

Ohlas rasismu a rasových ideologií v českém tisku

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2011 - 2015

BACHELOR THESIS

Jiří Knap

**The response to racism and racial ideology in the
Czech press**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 12. 3. 2015

Jiří Knap

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Liboru Svobodovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, podnětné rady a poznatky.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na ohlas rasismu a rasových ideologií v českém periodickém tisku v 19. a první polovině 20. století. Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části se zabývá problematikou rasismu a jejich vztahů k etnickým menšinám, zejména židů, žijící v Československé republice. V druhé, praktické části, se práce zaměřuje na analýzu českého dobového tisku, ve kterém se antisemitismus objevoval. Závěr této bakalářské práce zjistí, jak jednotlivé deníky na fenomén antisemitismus reagovaly.

Klíčové pojmy

Rasa, rasismus, antisemitismus, xenofobie, rasová diskriminace, rasové násilí, tisk, analýza, 19. století, 20.století.

Annotation

Bachelor thesis is focused on the response of racism and racial ideologies in Czech periodical press in the 19th and first half of the 20th century. The work is divided into two parts. The theoretical part deals with the issue of racism and their relation to ethnic minorities, especially Jews living in Czechoslovakia. In the second part, the paper focuses on the analysis of the Czech contemporary press, in which anti-Semitism appeared. The conclusion of this thesis discovers how individual diaries to the phenomenon of anti-Semitism responded .

Key words

Race, racism, anti-Semitism, xenophobia, racial discrimination, racial violence, press, analysis, 19th century, 20th century.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1 VYMEZENÍ POJMŮ	11
1.1 Rasa a její klasifikace	11
1.2 Rasismus	13
1.3 Antisemitismus	15
1.4 Xenofobie.....	17
2 PROJEVY RASISMU	18
2.1 Rasová diskriminace.....	18
2.2 Rasové násilí	18
3 RASISMUS A ANTISEMITISMUS ZE ZÁPADU	19
3.1 Rasismus součástí nacistické ideologie a praxe	19
3.2 Antisemitismu součástí německého rasismu	20
3.3 Rasová publicistika v Německu	21
4 VÝVOJ RASISMU V ČSR FORMOU ANTISEMITSKÉ IDEOLOGIE.....	22
4.1 Protižidovské výtržnosti.....	25
4.2 Antisemitské knihy a pamflety.....	27
4.3 Český antisemitismus na vzestupu.....	28
5 VYBRANÁ ČESKÁ PERIODIKA.....	30
5.1 Národní listy	30
5.2 Právo lidu.....	31
5.3 Venkov a Večer	32
5.4 Národní politika	33
PRAKTICKÁ ČÁST	
6 ANALÝZA ČESKÉHO DOBOVÉHO TISKU	35
6.1 Protižidovské fejetony v českém tisku	35
6.2 Postoj českého tisku k rozsáhlým demonstracím po pádu Badeniho vlády	42
6.3 Reakce českého tisku na aféru rituální vraždy v Polné	44
6.4 Reakce českého tisku na němčení židů.....	45

6.5 Podpora českého tisku k potírání němectví.....	49
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55

ÚVOD

Rasismus se naší společnosti dotýká více, než jsme si schopni připustit. Pseudovědecké teorie ovlivňují nejen mladé, ale i staré. Člověk, nacházející se ve společensky nepříznivé situaci, má potřebu hledat, najít viníka a poté jej označit. Rasová teorie k tomu přímo napomáhá.

Cílem této bakalářské práce je analýza ohlasu rasismu a rasových ideologií v dobovém českém tisku v 19. a první polovině 20. století.

Problematika rasismu, zejména forma antisemitismu, se ve světě projevuje již po staletí. Až tam, kam historici dohlédnou, víme, že vždy existovalo utlačování menšiny a někdy i většiny. Antisemitismus, pojmenovaný jinak jako nenávisť k židům, protižidovství nebo „židobijství“, je ucelená mytologie, která působila i působí v české společnosti a zasahuje českou beletrii, esejistiku a zvláště publicistiku, aniž by v ní nikdy netvořila hlavní nebo nosný proud.

Bakalářská práce se v úvodu věnuje souvisejícím pojmům, vztahujícím se k danému tématu. Jako jsou rasa, rasismus, antisemitismus a xenofobie. Tyto pojmy jsou popsány nejen z historického hlediska, ale také z pohledu sociologického nebo antropologického. Pomocí vybraných definicí je také antisemitismus nastíněn, tak, jak byl vnímán lidmi.

V teoretické části bakalářské práce budou také rozebrány projevy rasismu. Tedy pojmy rasová diskriminace a rasové násilí i jak se může rasová diskriminace změnit v rasové násilí.

V další části bude popsán antisemitismus ze západu, který měl významný vliv na Židy žijící v ČSR. Podrobněji si také rozebereme vývoj rasismu v Československé republice, formou antisemitské ideologie a protižidovských výtržností jak v 19. století, tak i ve 20. století.

V praktické části této bakalářské práce bude provedena analýza novinových článků z 19. a 20. století, které jsou rasistické nebo antisemitské. Analyzovány budou také články, které se zaměřovali na průběh „židovské otázky“ a celkového postavení židů v krizových obdobích v ČSR.

Základní informace byli získány z odborné literatury, z nejnovějších poznatků a názorů odborníků zabývajících se fenoménem antisemitismus.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Tato kapitola je zaměřená na pojmy rasa, rasismus, antisemitismus a xenofobie. To nejen z historického hlediska, ale také z pohledu sociologického nebo antropologického. Pomocí vybraných definicí bude antisemitismus nastíněn jak byl vnímán.

1.1 Rasa a její klasifikace

Pod pojmem rasa, které pochází původem z odvozeniny od arabského slova „*ras*“, se rozumí v překladu - počátek, původ, ale také hlavu. Do Čech se tento pojem dostal až v devatenáctém století, kde byl převzat z němčiny „*Die Rasse*“ do češtiny. Již v minulosti se v českém jazyce užíval kromě pojmu rasa, také pojem „plemeno“. Pojem „plemeno“ je dnes ale nepřijatelný v případě podání člověka jako rasy.¹

Pojem rasa má mnoho vědeckých teorií. Kdybychom se zaměřili na antropologický slovník, došli bychom k teorii, že pojmem rasa se rozumí: „*rozdílné somatické vlastnosti používané ke kategorizaci velkých skupin lidí; tradiční taxonomická kategorie sloužící k popisu biologické rozmanitosti lidských populací na základě společně sdílených fenotypových znaků (barvy pleti, struktury vlasů, obličejových rysů aj.). Rasy se údajně od sebe liší geografickým rozšířením a sdílenými biologickými znaky, zděděnými po společných předcích*“.²

Prvopočátky rozlišování rasy se začaly objevovat už od patnáctého století před našim letopočtem, kdy Egypťané znázorňovali na svých vyobrazeních čtyři rasy podle barvy pokožky. Dělili je na Egypťany cihlovou barvou, Libyjce bílou, Asyřany z Přední Asie žlutou a Núbijce z jihu Egypta a z Afriky černou.³

¹ KRYL, M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 13. ISBN 978-808-7317-143

² Antropologický slovník. [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z [www: http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html](http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html)

³ WOLF, J. *Člověk a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 79-80. ISBN 80-246-0099-4

První vědeckou definici termínu rasa použil až ve druhé polovině 17. století francouzský lékař a cestovatel, Francois Bernier. Ten rozdělil populaci do čtyř skupin. Jedná se o Evropany, západní Asiaty, východní Asiaty a Laponce. Při hodnocení a určování těchto jednotlivých ras, vycházel z několika znaků. Ty byly zaměřeny na barvu pleti, vlasů, tvaru obličeje, nosu, oční štěrbinu a výšky těla.⁴

Ve vývoji názorů na lidskou rasu se velkým předělem stal až rok 1775, kdy Johann Friedrich Blumenbach uvedl své dílo „O přirozené rozmanitosti lidí“. J. F. Blumenbach svojí teorií zavedl pojem „rasa“ do biologického slova smyslu. Ve svém prvním vydání popisoval existenci čtyř ras, ale poté v druhém vydání téhož díla zvýšil počet ras na pět. Přirovnával k rasám různé rasové rozdíly způsobené vlivem podnebí, ve kterém se nacházely.⁵

Za nejčastěji užívané dělení lidské rasy, jsou následující tyto tři druhy ras:

- **europoidní** (leukodermi, euroasijskou, kavkazoidní, bílou)
- **mongoloidní** (xanthodermi, asijskoamerickou, žlutou, žlutohnědou)
- **negroidní** (melanodermi, australskonegroidní, ekvatoriální, černou)

Vůči této klasifikaci je ale mnoho výhrad. Proto se pojem „rasa“ píše v uvozovkách.⁶

V poslední letech se v odborných kruzích uplatňuje názor, že lidské rasy neexistují, a tím že jejich existenci uznáváme, vede to ke xenofobním a rasistickým postojům. Na toto téma uvádí svůj názor i britský sociolog Anthony Giddens: „*Mnozí lidé se dodnes mylně domnívají, že se lidstvo dá snadno rozdělit do biologicky odlišných ras. Neexistují žádné přesně vymezené rasy, ale jen široké spektrum fyzických variací*“.⁷

⁴ BUDIL, Ivo T. *Zrození rasové ideologie*. [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z www: http://ff.zcu.cz/khv/ihistud/texty/Zrozeni_rasove_ideologie_tisk_na_CD.pdf

⁵ DACÍK, T. *Rasy a rasismus: stručná historie*. 1. vyd. Překlad Veronika Matysová. Brno: Cerm, 2000, s. 14-15. ISBN 80-720-4175-4

⁶ KRYL M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 18. ISBN 978-808-7317-143

⁷ GIDDENS, A. *Sociologie: stručná historie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, s. 230. ISBN 80-720-3124-4

Podobné tvrzení je možné také nalézt v informační příručce pro školy a veřejnost, která uvádí, že: „*V rámci druhu člověk je použití pojmu rasy zcela nesmyslné. Kdo to přesto činí, sleduje tím rasistický cíl nalézat legitimnost pro snížení cizího a vyvýšení vlastního*“.⁸

Z českých antropologů stojí za zmínku názor na lidskou rasu, od Jana Beneše. Ten tvrdí, že: „*V dnešním pojetí se dělení lidí a lidstva vůbec do ras a rasových typů jeví skutečně jako dávno překonaný anachronismus, jako marné, zbytečné a přímo scestné pokusy vyjádřit nevyjádřitelné*“.⁹

Jak už bylo zmíněno, existuje mnoho teorií o rase. Některé z nich byly svého času považovány za vědecké, ačkoliv žádné vědecké opodstatnění neměly. Tím se dostáváme k závěru, že slovem rasa utváříme slovo rasismus.

1.2 Rasismus

Je známo, že rasismus má své kořeny již od počátku lidstva. Avšak pojem „*rasismus*“ je znám teprve od třicátých let 20. století. Poprvé byl tento pojem použit německým filozofem a lékařem Magnusem Hirschfeldem. Ten jej použil v názvu své knihy, která byla vydána v Německu v letech 1933/1934. V ní prezentuje své názory a představy o rasách, známé od konce 19. století.¹⁰

Rasismus je podán v mnoha definicích. Jednou z nich je definice od George Fredricksona, který vyjadřuje rasismus jako: „*Termín, který se často, volně a bez hlubšího promyšlení používá k označení nepřátelských či negativních pocitů jedné etnické skupiny či národa vůči jiné(mu) a výsledných činů u takového přístupu pramenících*“.¹¹

⁸ RÝDL, K. *Rasismus a nacionalismus v současném životě*. IPPP, Praha 1997, s. 20. OLA001 PG 7999

⁹ BENEŠ, J. *Antropologie I*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 392. ISBN 80-210-0116-X

¹⁰ KRYL, M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 24. ISBN 978-808-7317-143

¹¹ FREDRICKSON, GEORGE M. *Rasismus: stručná historie*. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad VERONIKA MATYSOVÁ. Praha: Jiří Buchal - BB art, 2003, s.15 ISBN 80-734-1124-5

Tatjana Šišková rasismus definuje jako: „ideologii, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských ras a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva“.¹²

Kdybychom vycházeli ze sociologického slovníku, zjistili bychom, že: „rasismus je předsudek založený na postoji a víře v existenci vyšších, nadřazených, a nižších méněcenných ras, plemen“.¹³

Rasismus lze také chápat jako určitý druh agrese. Přičemž tuto agresi ve smyslu intolerance zvyšují u lidí antropologické odlišnosti, tj. jak biologické odchylky od společenského průměru, jako je odlišná barva pleti, atypický vzhled obličeje, vlasové části hlavy /myšlen je atypický vzhled vlasů/ apod.), tak odchylky od kulturních norem (odlišná ideologie, jiné hodnoty, odlišné společenské chování atd.).¹⁴

Závěrem lze tedy říci, že rasismus vyjadřuje rozšířené chování, které se objevuje v každé společnosti a které se v některých zemích stalo běžnou záležitostí, protože se stává, že si ho neuvědomujeme. Je totiž založen na nedůvěře i na pohrdání lidmi, kteří mají jiné fyzické a kulturní rysy, než jsou ty naše.¹⁵

¹² ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 13. ISBN 80-717-8648-9.

¹³ HARTL, P. *Psychologický slovník*. 3. vyd. Praha: Budka, 1996, s. 175. ISBN 80-901549-0-5

¹⁴ KRYL, M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 25. ISBN 978-808-7317-143.

¹⁵ BEN JELLOUN TAHAR. *Tati, co je to rasismus?*. Překlad Anna Lukavská, Erik Lukavský. Praha: Dauphin, 2004, s.11. ISBN 80-727-2049-X.

1.3 Antisemitismus

Antisemitismus označuje, stejně jako dnes, tak i ve 20. století, moderní formy nenávisti či nepřátelství a to zejména vůči židům. Tento pojem byl zaveden do užívání okruhem berlínských žurnalistů v roce 1879. V jeho čele stál Wilhelm Marr. Termín se natolik rychle rozšířil, že se zařadil do slovníku bojovníků, kteří bojovali proti údajné židovské moci. Židům byly připisovány krizové jevy v sociální a kulturní oblasti.¹⁶

Obecně lze termín chápat jako protižidovskou nenávist, která oproti nábožensky zdůvodňovanému antijudaismu upřednostňuje sekulární, politické, sociální, případně též rasistické argumenty. Takové argumentace lze nalézt i ve starověku a středověku. Ačkoliv se moderní antisemitismus stal součástí programu politických stran až od poslední třetiny 19. století, jeho kořeny lze vystopovat již v období osvícenství na konci 18. století.¹⁷

Za nejstarší formy antisemitismu jsou považovány boje proti náboženskému vyznání Židů – antijudaismus. Ten měl zpočátku formu pomluv, které pramenily z neporozumění a z neznalosti židovských zvyků a svátků. Jako byl například odpočinek o šabat. Ten se koná v sobotu a je to hlavní židovský svátek. Den odpočinku od veškeré práce, čas modliteb. Šabat byl dříve chápán jako projev židovské lenosti.

Tyto předsudky přejala církev, která je dále rozvinula do tří základních tezí:

1. Židé jako konfliktní vyznavači škodlivé víry
2. Židé jako odpůrci většinové, tj. správné vize světa
3. Židé jako ti, kdo jsou právem vyvrženi ze společnosti, protože si to sami zavinili¹⁸

¹⁶ KRYL, M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 43. ISBN 978-808-7317-143.

¹⁷FRANKL, M., TOMAN, J. *Jan Neruda a Židé: texty a kontexty*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2012, s. 94. ISBN 9788074700095.

¹⁸ ANTISEMITISMUS. [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide/13.pdf

Ve středověku pak antisemitismus jednoznačně vyplýval z náboženské nevráživosti křesťanství vůči judaismu. Židé byli všeobecně ztotožňováni se služebníky ďábla a zároveň označováni jako vrazi Ježíše Krista. Židé byli také přirovnáváni například k vepřům, neboť byli označováni jako nečistí a páchnoucí. Později byli přirovnáváni k hmyzu, který parazituje na jiných, sají krev a vyvolává infekci. Tyto protižidovské tendence se potom rázně odrazily na právním postavení Židů ve středověké společnosti. Byli nuceni žít odděleně od ostatních obyvatel a tvořili tzv. ghetto. Taktéž nesměli zastávat veřejné úřady, vlastnit půdu, provozovat mnoho druhů řemesel. Kromě izolace a ponižování museli Židé nosit odlišující znamení. V různých zemích se tato označení lišila. Znamení bylo v podobě žlutého kolečka či pásky na oděvu, někdy to byly zvláštní pláštěnky, kápě a klobouky.¹⁹

Zmíněná jednání měla velký vliv na protižidovskou nenávist, která začala Židy ohrožovat v jejich samotné existenci. Začaly vypukat tzv. pogromy, tím bylo označováno násilné vystupování proti Židům, jejich plenění, mučení, znásilňování, okrádání a vraždění. V české historii je považován za největší pogrom, masakr v pražském ghettu, ke kterému došlo 18. dubna 1389 a kdy zahynulo několik set lidí. Častým pleněním byli také vyháněni ze země nebo z města, které obývali, proto svůj život trávili v neustálé nejistotě a strachu. Mezi jedno z nejmasovějších vyhoštění v historii proběhlo v letech 1492–97, kdy museli všichni Židé opustit Španělsko a Portugalsko. Jednalo se v přepočtu asi o 100 000 osob. Také z Čech byli Židé vyhnáni několikrát. Hlavně v době panování Ferdinanda I. v letech 1541 a 1557 a opakovaně i za vlády Marie Terezie v letech 1744–48.²⁰

¹⁹ ANTISEMITISMUS. [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z www:

<https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide/13.pdf>

²⁰DANICS, Š. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 136. ISBN 80-7251-204-8.

1.4 Xenofobie

S fenoménem rasismu úzce souvisí také pojem xenofobie, který pochází z řeckého slova xénos – příchozí a ze slova fóbos – bázeň, úzkost. Ten bývá častým základem konfliktů mezi etnickými skupinami a vylučováním ze společnosti, nebo dokonce i pronásledováním některých z nich.²¹

Ve své podstatě lze považovat xenofobii za odpor, nepřátelství, nedůvěru ke všemu cizímu, k jinakosti, chování a postojům dané biologickou předurčeností. Jelikož jsou vlastní snad všem živočišným druhům, člověka nevyjímaje, tvoří živnou půdu pro rasismus a podobné projevy.²²

Xenofobie je běžně odsuzována, protože je rozeznatelné, že vytváří platformu pro vznik rasistického postoje. Jakmile se zformuje, rasismus tím umocňuje a podporuje. Pak je nezbytné ji rázně odsoudit.²³

²¹ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Portál, Praha 1998, str. 9. ISBN 80-71718-285-8

²² Antropologický slovník. Dostupný z [www:](http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html)

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>

²³ KRYL, M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 38. ISBN 978-808-7317-143.

2 PROJEVY RASISMU

2.1 Rasová diskriminace

Jedná se o proces odlišování, vnímání rozdílů a také o výsledky tohoto procesu. Zvláštním případem je sociální diferenciacce, v níž jsou odmítány normativní zásady rovnosti a stejného zacházení se všemi členy sociální skupiny. Jedná se zejména o neoprávněné rozlišování jedinců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové) či sociální kategorii a znevýhodňování jedněch oproti druhým. Diskriminace obsahuje různé formy nevhodného zacházení a často slouží jako proces nebo forma sociální kontroly k udržování sociální distance mezi sociálními kategoriemi nebo skupinami.²⁴

Rasová diskriminace zahrnuje dva druhy chování. Jedná se o diskriminaci:

- úmyslnou, vědomou (jedná se o diskriminaci úmyslného chování na jednotlivce menšiny s konkrétním obsahem. Například upírání určitého zaměstnání).

- strukturální (jedná se o diskriminaci vlastností určitých možností a procedur, kterými by chtěly, ať už neúmyslně, diskriminovat určitou handicapovanou skupinu, pro niž je to obtížné, protože nepočítá s jejími odlišnostmi a možnostmi. Například vzdělávací systém).²⁵

2.2 Rasové násilí

Definicí rasového násilí lze chápat jako formu fyzického násilí s rasovým motivem, jehož obětí je příslušník rasově odlišné skupiny. Útočník napadá odlišnou rasu a konkrétní oběť je kýmkoliv z této skupiny zaměnitelná. Zařazujeme sem násilná chování, jako jsou: ublížení na zdraví, zabití, genocidium, pogromy a jim podobné. Pro tyto druhy násilného chování je společná přítomnost rasového motivu.²⁶

²⁴ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Portál, Praha 1998, str. 14. ISBN 80-71718-285-8

²⁵ Tamtéž, s. 14

²⁶ Tamtéž, s. 14-15

3 RASISMUS A ANTISEMITISMUS ZE ZÁPADU

Rasismus, zejména antisemitismus, měl své postavení v mnoha státech, jako byla Anglie, Amerika, Francie, Itálie apod. Ale svou tradici si získal až v Německu. Vždy býval spjat s imperialistickou ideologií a byl podporován monopolistickými kruhy. Již před rokem 1914 hlásal tehdejší všenněmecký svaz hesla o malém životním prostoru, o nutnosti kolonizace východních území, o slovanských národech nižší rasy a o panském národu německém. Rasismu byl jedním z hlavních prvků fašistické ideologie.²⁷

3.1 Rasismus součástí nacistické ideologie a praxe

Rasismus ospravedlňoval agresi proti druhým národům, taktéž ospravedlňoval koloniální panství nad cizími národy. Učil Němce, že jsou národem vyšší rasy, že musí vládnout ostatním a že mohou případně i cizí národy docela zničit. Rasismus odůvodňoval právo „silnějšího“ na dobytí světa, zdůvodňoval ho pax germanica, což znamená: uspořádání světa podle představ německých imperialistů. Tyto rasistické teorie H. S. Chamberlaina ve velké míře ovlivnily také Hitlera, který se stal pokračovatelem všenněmců. Hitler začal tyto jejich plány na ovládnutí světa opakovat a postupně uplatňoval názory o tom, že všechny ostatní národy jsou hloupější a slabší než Němci.²⁸

Němci tak chtěli v celém Německu nastolit nový sociální řád, založený na práci otroků z východní Evropy. Na tento podnět navázal Hitler v létě 1932 na zasedání NSDAP v Hnědém domě v Mnichově a přednesl: „*Naším úkolem je podrobit si cizí národy, německý národ je povolán dát světu novou vládnoucí vrstvu. Můj boj je současně výběrovým procesem pro tuto novou vrstvu. Kdo se hlásí ke mně je povolán stát se příslušníkem této nové kasty*“.²⁹

²⁷ KRÁL, V. *Zločiny proti Evropě*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, s. obr. příl. Dokumenty, 1964, s. 40.

²⁸ Tamtéž, s. 41

²⁹ Tamtéž, s. 43

Touto, hierarchicky rozdělenou, vládnoucí vrstvou, měla být rozdělena společnost německého národa a pod ní měla být moderní vrstva otroků. Nad všemi měla být vysoká šlechta ze zvlášť zasloužilých a zvlášť odpovědných vůdcovských osobností. Východní území se měla stát velkým experimentálním polem pro ustanovení nového sociálního řádu v Evropě, ve kterém spočíval velký význam Německé východní politiky. Všeobecné vzdělání bylo považováno za rozkladný jed a proto každý stav měl mít svůj stupeň vzdělání.³⁰

3.2 Antisemitismu součástí německého rasismu

Součástí rasistické teorie a praxe v nacistickém Německu byl antisemitismus. Nacistická ideologie o špatnosti a nenapravitelnosti židovské povahy, která vycházela ze starých antijudaistických stereotypů a z tezí moderního antisemitismu konce 19. a začátku 20. století, byla postavena na rasový základ. Podle tohoto základu je židovství vrozenou vadou, danou dědičností židovské krve, kterou není možné žádným způsobem napravit nebo změnit. Tak se do sítě nacistických diskriminačních zákonů a nařízení dostali všichni Židé, i ti, kteří se své židovské identity vzdali a zcela se ztotožnili s většinovou společností.³¹

Nacistický antisemitismus nebyl vyvolán žádnou biologickou nutností, neměl také původ mytický. Byl nezbytnou součástí lživé demagogie nacistů, kteří se snažili oklamat masy lidu a připravit je pro novou válku. Antisemitismus pomáhal skrývat imperialistický charakter války, imperialistický charakter útočné politiky. Za nepřítele Německa nebyl považován imperialismus, ale židé. Německý antisemitismus byl integračním momentem, činitelem, který pomáhal utvářet jednotu národa pod vedením nacistů.³²

³⁰ KRÁL, V. *Zločiny proti Evropě*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, s. obr. příl. Dokumenty, 1964, s. 44-45.

³¹ Tamtéž, s. 45

³² Tamtéž, s. 46-47

3.3 Rasová publicistika v Německu

V nacistickém Německu byl antisemitismus šířen denním nákladem Streicherova Stürmera kolem 600 000 výtisků a kromě toho ještě dalších 30 miliónů výtisků novin. Nakladatelství a časopis Der Stürmer založil zavilý antisemita Julius Streicher. Jeho časopis byl plný nevybíravých a nevkusných útoků na Židy, které často nepostrádaly ani obscénní podtext. Streicher se neštítel propagovat ani obvinění z židovské rituální vraždy. Propagací antisemitských teorií se Streicher také snažil podporovat svou vlastní kariéru v rámci nacistického systému. Po válce stanul mezi hlavními obviněnými.³³

V roce 1938 vydalo nakladatelství Der Stürmer antisemitskou čítanku *Der Giftpilz* pro děti. Název Giftpilz, v českém překladu znamená jedovatá houba, ta dětem názorně ukazovala úlohu Židů ve společnosti. V každé kapitole jsou dětem demonstrovány základní součásti antisemitského světonázoru: „Židé jsou vlastní rasa s negativními fyzickými i duchovními rysy, jsou rození podvodníci, v Talmudu je jim povoleno podvádět křesťany, neštítí se ani vražd a zneužívání křesťanských dívek“. Tato čítanka dokládá, že intenzivní nacistická antisemitská propaganda se nevyhýbala ani školním učebnám a dětem. I těm mělo být od malička vstřebáváno do paměti, že údajně jediný správný světový názor je ten antisemitistický. *Der Giftpilz* je rozdělen do kapitol, z nichž každá obsahuje obrázek a názorný text. Například obrázek, na kterém je židovský hauzurník, který chce prodat selce „prima zboží“. Pod obrázkem se náchází text: *Je sváteční večer. Židovský hauzurník Levi přichází k selce a nabízí své prima zboží, zaručeně levné, sám prý na tom bude tratit. Selka ale odmítá - již jednou ji Žid podvedl a podruhé od něj nic nekoupí. Zklamáný Žid odchází a mumlá si pod fousy: „Asi něco prohlédla, ale ještě že je dost rolníků, na kterých můžu dobře vydělat“.*³⁴

³³ HOLOCAUST.CZ. [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z www: <http://www2.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz>

³⁴ Tamtéž

4 VÝVOJ RASISMU V ČSR FORMOU ANTISEMITSKÉ IDEOLOGIE

Celou historií přítomnosti Židů v českých zemích, která se datuje od 10. století, se táhne jako červená nit i nenávist vůči nim, jejich pronásledování, vyhánění a zabíjení. Tyto činy se nijak zvláště neliší od ostatních evropských zemí. Období relativního smíru a tolerance byla střídána nenávistí, segregací a vyháněním.³⁵

Antisemitismus se v českých zemích v 19. století projevoval jako náboženský, hospodářský, sociální. Tomu značně přispěl rychle stoupající počet židovských továrníků, velkoobchodníků apod. Zejména národnostní – českoněmecké národnostní zápolení se však často obracelo proti Židům. Neboť mnoho Židů v českých zemích hovořilo od josefínských reforem německy.³⁶

Vzestup Židů v hospodářském, intelektuálním a kulturním životě (ovšem především v německém jazykovém táboře v rámci českých zemí), se v čase industrializace střetl s rostoucím národním probuzením Čechů. Kromě toho se Češi cítili ohroženi samotným procesem industrializace. Židovská emancipace vycházela z liberalismu a předpokládala postupné zaniknutí protižidovských předsudků, které vycházely primárně z náboženství. Židovští asimilanti očekávali, že po formálním, zákonném zrovnoprávnění, dojde i ke zrovnoprávnění faktickému. Ve skutečnosti zrušení ghatt přineslo do rychle industrializované společnosti mocný prvek konkurence, staré stereotypy nezmizely, naopak vznikly nové.³⁷

Zatímco v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století byl antisemitismus přítomen latentně v česko-německé konfrontaci, konfliktní podobu získal od let devadesátých. Mladočeská strana se tehdy snažila neúspěchy své politiky kompenzovat národnostní radikalizací. Převážně na venkově a v menších městech se tak od počátku

³⁵ DANICS, Š. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 136. ISBN 80-7251-204-8

³⁶ KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Vyd. 1. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011, s. 16. ISBN 978-807-4321-740

³⁷ Tamtéž s.19

devadesátých let začalo zhoršovat postavení židovských obyvatel. Hospodářský antisemitismus se v Čechách a na Moravě projevil ve formě hospodářského bojkotu, vedeného pod heslem „*Svůj k svému!*“ a to českými obchodníky proti obchodníkům německým a židovským. Rétorika hospodářské kampaně, zaměřené proti židovským maloobchodníkům a živnostníkům, probíhala pod hesly „*Svůj k svému!*“, „*Kupujte jenom od křesťanů!*“ a „*Každý jen u svého vlastního*“. Tato akce byla zároveň namířena i proti obchodníkům německým. Židé měli údajně prodávat levné, ale nekvalitní zboží, na které nalákali české, „naše“ ženy, proto byli Češi vyzýváni k tomu, aby kupovali jen u křesťanů. O přetrvávajících reminiscencích tohoto národnostního antisemitismu, který se propojil s hospodářským, svědčí báseň „*Svůj k svému*“, publikovaná roku 1910 v pardubickém národně-sociálním listu *Našem právu*.³⁸

Hospodářský antisemitismus využíval stereotypů, které se v křesťanské Evropě vytvářely po celá staletí. Žid byl po staletí představován jako lichvář, nově pak jako vykořisťovatel, kapitalista, burzián a podobně. Náboženský antisemitismus vyrůstal taktéž z prastarých stereotypů. Je až s podivem, jak hluboce musely být tyto předsudky i v „moderním“ člověku konce 19. století zakořeněny, když mohl tak snadno uvěřit v pověru o rituální vraždě, jejíž pomyslným vrcholem byla v českých zemích hilsneriáda v roce 1899. Již roku 1892 se pověra o domnělé vraždě pro rituální účely objevila v Nových Benátkách u Mladé Boleslavi, v dubnu 1893 vyvolala nepokoje v Kolíně. Historici upozorňují, že tyto nepokoje je ovšem nutno chápat v kontextu všeobecného neklidu v průmyslových oblastech, jež měly především sociální příčiny, a v kontextu masových demonstrací za všeobecné hlasovací právo.³⁹

Politický antisemitismus souvisel s oslabením liberalismu, vzestupem sociální demokracie. V boji proti ní bylo často používáno termínů „sežidovštělá“ či

³⁸ KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Vyd. 1. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011, s.103. ISBN 978-807-4321-740

³⁹ Tamtéž, s. 103

„židozедnářská“; a výborně posloužil populistickým politikům či novinářům, pokud chtěli najít snadno označitelného viníka za vše negativní ve společnosti.⁴⁰

Situace Židů v Čechách se rapidně zhoršila ve druhé polovině devadesátých let. Neboť byl roku 1895 poprvé zvolen starostou Vídně představitel křesťanské sociální strany v rakouském hlavním městě Karla Luegera (1844-1910). Lueger byl prvním, komu se podařilo vyhrát volební boj, pomocí otevřeně politického antisemitského programu. Ale obavy císaře Františka Josefa, že Luegerovy proslovy by mohli vyvolat občanské nepokoje, vedly k zákazu na dva roky tuto funkci vykonávat. Když byl v roce 1897 opět Lueger zvolen, císaři nezbývalo nic jiného, než se s tímto stavem vídeňské politiky smířit. Luegerovu antisemitskou rétoriku si v následujícím období začali osvojovat i křesťanští socialisté v Čechách a na Moravě. Ti ji využívali v boji proti rostoucímu vlivu české sociální demokracie.⁴¹

Ve stejném roce se rakouským ministerským předsedou stal polský haličský šlechtic Kazimír Badeni. Roku 1897 se konaly volby do páté volební kurie, která byla nově zavedena Badeniho volební reformou z června předchozího roku. Právě v průběhu této kampaně roku 1897 utrpělo českožidovské hnutí první velký politický otřes. Jelikož strana, vedená mladočechy, nominovala oblíbeného a nepokrytě antisemitského Václava Březnovského (1843-1918). Toto rozhodnutí způsobilo mezi českožidovským hnutím obrovský šok.⁴²

⁴⁰ KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Vyd. 1. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011, s. 104. ISBN 978-807-4321-740

⁴¹ Tamtéž, s. 104-105

⁴² Tamtéž, s. 105-106

4.1 Protižidovské výtržnosti

Projevy drobného protižidovského násilí i rozsáhlejší protižidovské bouře, patřily na konci 19. století k soužití česko-německé většiny a židovské menšiny v českých zemích. V třicetiletí od plné právní emancipace Židů v roce 1867 až do roku 1897 v českých zemích nedocházelo k protižidovským výtržnostem, které by nějak přesahovaly regionální či lokální úroveň. Bylo zde mnoho případů, které byly z pravidla omezeny na jedno město nebo oblast. Ale ty většinou byly rychle potlačeny četnictvem nebo armádou. Nejčastější formou protižidovského násilí bylo rozbíjení oken v židovských domech, bytech nebo obchodech.⁴³

Za jednu z vln protižidovských akcí jsou považovány vypuklé výtržnosti na počátku osmdesátých let 19. století. Tyto výtržnosti byly vyvolány především ruskými, uherskými či německými pogromy a také vzestupem moderního antisemitismu. Jak už bylo zmiňováno, při těchto výtržnostech byla rozbíjena okna, také byly pokládány dynamitové patrony a prováděny fyzické útoky na židovské spoluobčany. Tomu vždy předcházela fáze komunikace na stránkách lokálního tisku nebo prostřednictvím letáků či plakátů, dokonce i výhružných dopisů. „Židovská otázka“ a židovské násilnosti se tak stávaly značným předmětem hovoru v hospodách, v obchodech nebo na ulici. Tento druh komunikace, v protižidovském duchu, měl napomáhat k zdůvodňování a legitimizování protižidovského násilí a ve většině případů tato komunikace byla jeho předpokladem.⁴⁴

K doposud nejhorším antisemitským výtržnostem došlo v souvislosti s vydáním Badeniho jazykových nařízení. Proti těmto nařízením se zvedla ostrá obstrukce v parlamentu, konaly se četné demonstrace, organizované německými politickými stranami. Zmíněný požadavek znamenal přímé ohrožení profesní kariéry a zdroje obživy německých státních zaměstnanců a to napříč českými zeměmi, protože na rozdíl od svých českých protějšků většina neuměla oba jazyky. Tak se němečtí zástupci

⁴³ FRANKL, M. *Emancipace od židů: Český antisemitismus na konci 19. století*. Paseka., 2008, s. 246-248. ISBN: 978-80-7185-882-9

⁴⁴ Tamtéž, s. 249-250

z říšské rady rozhodli pro zmaření tohoto jednání a začali nové zákonné úpravě zabráňovat a zároveň přinucovat k pádu Badeniho vlády. V důsledku těchto událostí podala Badeniho vláda 28. listopadu 1897 demisi.⁴⁵

Poté co byl Badeni přinucen odstoupit, došlo téhož dne k prudkým střetům mezi českými a německými studenty, které přerostly v masové protiněmecké výtržnosti, ale také se obracely proti židovské menšině. Po dvou dnech se drancování obrátilo proti Židům. O intenzitě těchto nepokojů svědčí to, že 2. prosince muselo být nad Prahou vyhlášeno stanné právo a k uklidnění situace bylo povoláno vojsko. Z Prahy se protizidovské nepokoje rozšířily i do jiných českých měst. Například byly nepokoje v Novém Bydžově, Berouně, Hradci Králové, Rakovníku, Kostelci nad Labem a Táboře. Hnací silou českých protestů byli univerzitní studenti. Jelikož právě studenti se nejvíce podíleli na demonstracích.⁴⁶

Židé na konci 19. století nebyli jediným cílem násilných útoků českého obyvatelstva. Čeští nacionalisté také útočili na německou menšinu i na symboly její přítomnosti a často docházelo k fyzickým útokům mezi radikálními českými a německými studenty.⁴⁷

Mezi německým a židovským obyvatelstvem panoval strach, který je přinutil žádat o policejní ochranu. Řada dalších se stěhovala do méně exponovaných čtvrtí, nebo úplně mimo Prahu. Odpoledne 2. prosince bylo na Prahu uvaleno stanné právo. To nařizovalo projednávat před vojenským soudem zločiny poškozování majetku. Také byly vylepovány plakáty a stanné právo bylo vyhlášeno tradičním vyhubováním na veřejných místech. Nařízen byl jediný rozsudek a to rozsudek smrti, který měl být bezodkladně vykonán. Tato hrozba měla na konané demonstrace velký vliv, že poté

⁴⁵ KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Vyd. 1. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011, s. 111. ISBN 978-807-4321-740

⁴⁶ Tamtéž, s. 112

⁴⁷ FRANKL, M. *Emancipace od židů: Český antisemitismus na konci 19. století*. Paseka., 2008, s. 248. ISBN: 978-80-7185-882-9

ustaly. Taktéž byl omezeny otvírací hodiny hospod a ve večerních hodinách bylo nařízené zamykání domovních vchodů.⁴⁸

4.2 Antisemitské knihy a pamflety

V letech 1897-98 se knižní trh začal zaplavovat antisemitistickými knihami a pamflety. Národní sebeochrana Rudolfa Vrby, která vyšla roku 1898, začala extrémně útočit svou protižidovskou rétorikou. Úvahy o hmotném a mravním úpadku národa českého od Rudolfa Vrby roku 1898, byly ovlivněny spisem Eduarda Drumonta *La France Juive* (Paříž 1886) a spisem Augusta Rohlinga *Der Talmudjude* (Münster 1871). Rudolf Vrba ve své knize, která obsahovala čtyři sta stran, hrubě a místy dokonce až skatologicky útočil na židovské obyvatele. Navážel se do jejich náboženství, rasy a i na jejich podporovatelů z řad liberálně smýšlejících politiků či sociálních demokratů v české společnosti.⁴⁹

Po volbách, v březnu roku 1897, vyšla další publikace antisemitského ražení. Jednalo se o dílo Jaroslavy Procházkové, *Český lid a český žid*. Ve kterém autorka útočí na židovské záležitosti.⁵⁰

„Žid může se státi mladočechem, (...) může se státi staročechem, klerikálem, socialistou, křesťanem jakéhokoliv vyznání, (...) může se státi dokonce antisemitou (jako dnes se i děje), ale nikdy nemůže se státi Čechem, jestliže se Čechem nenarodil“.

Dále se Jaroslava Procházková ve svém díle snaží dopátrat příčin antisemitismu i možného řešení židovské otázky.⁵¹

⁴⁸ FRANKL, M. *Emancipace od židů: Český antisemitismus na konci 19. století*. Paseka., 2008, s. 257. ISBN: 978-80-7185-882-9

⁴⁹ KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Vyd. 1. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011, s. 106-107. ISBN 978-807-4321-740

⁵⁰ Tamtéž, s. 108

⁵¹ PROCHÁZKOVÁ, J. *Český lid a český Žid : časové úvahy*. Na Žižkově, Praha: 1897, s. 17-18.

4.3 Český antisemitismus na vzestupu

Vzestup českého antisemitismu v devadesátých letech 19. století vyvrcholil obviněním z židovské rituální vraždy. Ta se měla odehrát v malém městečku Polná kolem Velikonoc roku 1899. Jednalo se o brutální čin, z kterého byl obviněn Leopold Hilsner. 29. března 1899 se v Polné ztratila devatenáctiletá dívka Anežka Hružová, která pocházela z blízké vesnice Malá Věžnice. Po několika dnech pátrání byla nalezena její mrtvola v lese. Na jejím těle byly známky zápasu, šaty měla roztrhané a také měla několik ran na hlavě. Kvůli řezné ráně na krku se okamžitě začaly šířit pomluvy o tom, že se jednalo o židovskou rituální vraždu. Po několika dnech byl tak zatčen dvaadvacitiletý chudý polenský Žid Leopold Hilsner.⁵²

V dobovém antisemitském tisku pak byla představa rituální vraždy využívána jako metafora pro ohrožení, které měli Židé údajně pro nežidovskou společnost představovat. Obrázek Židů vraždících nevinnou pannu a odsávajících její krev se stával symbolem údajného židovského spiknutí, snahy Židů podkopat jednotu nežidovských národů, ovládnout jejich ekonomiku a podmanit si je politicky. Hilsnerova aféra by nebyla vysvětlitelná bez kontextu protisocialistické kampaně českých antisemitů. Nespravedlivé odsouzení Leopolda Hilsnera není proto možné přičítat pouze přežívajícím předsudkům, ale především velmi modernímu fenoménu: politickému antisemitismu.⁵³

Antisemitismus národnostní, ve 20. století přecházející v antisemitismus rasový, byl v českých zemích dán celkovou situací. Židé byli pokládáni za někoho druhého, někoho jiného a většinou Čechy považováni za Němce či „němčící“, cizí, nepřátelské etnikum. V širším měřítku, nezahnujícím toliko české země, se můžeme shledat s jistou dějinnou koncepcí, která motiv „někoho druhého, cizího“ využívá. Podle tohoto názoru

⁵² KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Vyd. 1. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011, s. 113. ISBN 978-807-4321-740

⁵³ HOLOCAUST.CZ. [online]. [cit. 2014-05-20]. Dostupné z www:

http://www2.holocaust.cz/cz/history/antisemitism/history/modern_antisemitism/hilsneriada

židovský prvek prochází neustále dějinami. Jako věčný či bludný Žid Ahašver. Je nezničitelný, přežije vše a z vnějšku sleduje zkázu okolních národů světa. Do této koncepce se promítá silný eschatologický rozměr. Z ní pak vyrůstá na přelomu 19. a 20. století oblíbená teorie spiknutí, tj. údajné židovské snahy o ovládnutí světa (známý plagiát *Protokoly siónských mudrců*, které vyšly v češtině roku 1991.⁵⁴

Období vypjatého antisemitismu trvalo až do druhé poloviny první dekády 20. století. Vedle všech již zmíněných důvodů antisemitismu byli Židé obviňováni i z mravního úpadku společnosti (obchodu s ženami), z šíření pohlavních chorob, zneužívání křesťanských služebných a v neposlední řadě z šíření ateismu. Záleželo v podstatě na tom, kým byl antisemitský předsudek šířen a jaké byly jeho záměry. Jak vidno, často si vyjmenované antisemitské stereotypy navzájem protirečily.⁵⁵

⁵⁴ DANICS, Š. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 137. ISBN 80-7251-204-8

⁵⁵ Tamtéž, s. 137

5 VYBRANÁ ČESKÁ PERIODIKA

5.1 Národní listy

Národní listy byl český deník, založený 1. ledna 1861 Juliusem Grégrem. Grégr z Národních listů učinil moderní žurnalistický podnik a v následujícím desetiletí od svého založení se staly nejúspěšnějším českým deníkem, který spojoval politická témata s detailní kulturní problematikou. Kromě toho se Grégrovi podařilo do *Národních listů* zapojit nejlepší spisovatele a novináře své doby, jako byl Karel Sladkovský, Josef Barák, Karel Tůma, Vítězslav Hálek, Jan Neruda, Jan Slavomil, Vávra Haštalský, Svatopluk Čech, Josef Holečka, Servác Bonifác Heller, Vilém Ryba, Josef Anýž ad.⁵⁶

Národní listy měly velice kvalitní hospodářskou rubriku a věnovaly pozornost také tělovýchovnému a sportovnímu dění. Dále se list zabýval publikacemi nejen literárními recenzemi, ale i hudební a výtvarnou oblastí. Také síť respondentů měly na vysoké úrovni.⁵⁷

Díky Grégrovi se *Národní listy* staly roku 1863 deníkem mladočechů. Vlivem progresivnějších mladočechů se list v 70. a 80. letech ocitl na vrcholu svého vývoje a roku 1874 se staly listem Národní strany svobodomyšlné.⁵⁸

Velká změna nastala v roce 1910, kdy list od Grégrových dědiců koupila Pražská akciová tiskárna a *Národní listy* se tak dostaly pod přímý vliv mladočechů. To mělo za následek definitivní konec éry formální a většinou také žurnalistické nezávislosti na oficiálním stranickém kurzu. Pod vlivem mladočeského předsedy Karla Kramáře se tak *Národní listy* staly stranickým orgánem.⁵⁹

⁵⁶ BEDNAŘÍK, P. - JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií : od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 112. ISBN 978-80-247-3028-8

⁵⁷ Tamtéž s. 113

⁵⁸ KONČELÍK J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, s. r. o., 2010, s. 20-21. ISBN 978-80-7367-698-8

⁵⁹ BEDNAŘÍK, P. - JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií : od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 141. ISBN 978-80-247-3028-8

Za první republiky byly *Národní listy* úzce spojeny s předsedou národních demokratů, a posléze s předsedou Národního sjednocení, Karlem Kramářem. Za jeho vedení se z deníku stalo konzervativní pravicové a reakční periodikum. Česká národní demokracie, která prošla ve 20. letech dvacátého století změnou ve stranu extrémně pravicových skupin, svou podporou nacionalismu postupně dovedla až k otevřeným sympatiím k fašismu.⁶⁰

Po zásahu do struktury protektorátního tisku, který se odehrál v květnu 1941, byly zastavovány noviny, které během první republiky vyjadřovaly názory národních demokratů, respektive Národního sjednocení. Tímto způsobem *Národní listy* zanikly.⁶¹

5.2 Právo lidu

V 90. letech devatenáctého století, přesněji roku 1893, začalo vycházet *Právo lidu*. Zpočátku list vycházel jako čtrnáctideník, ale od roku 1897 se přeměnilo na týdeník a po čase začalo vycházet denně. Právo lidu bylo ústředním orgánem Československé sociálně demokratické strany dělnické.⁶²

Právo lidu se vyznačovalo svou seriózností a značnou oblibu si získalo v politicky angažovaných kruzích. Po celou první republiku list vedl významný politik sociální demokracie Josef Stivín. Za zmínku o čelních autorech, spjatých s tímto periodikem, lze také zmínit Vincence Charváta, Josefa Martínka nebo Theodora Pistoriouse. Dalšími autory, kteří ve 30. letech dvacátého století pečovali o kulturní rubriky, byli Antonín Matěj Píša a Jaroslav Seifert. List měl také svého zahraničního zpravodaje, a tím byl pronikavý znalec západní politiky působící v Paříži a Londýně, Gustav Wintera.⁶³

⁶⁰ BEDNAŘÍK, P. - JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií : od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 159. ISBN 978-80-247-3028-8

⁶¹ Tamtéž, s. 199

⁶² Tamtéž, s. 144

⁶³ KONČELÍK J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, s. r. o., 2010, s. 49-50. ISBN 978-80-7367-698-8

Po politických změnách, v důsledku nuceného sloučení KSČ a Československé strany sociálně demokratické, vyšlo 30. června 1948 poslední číslo deníku *Právo lidu*.⁶⁴

5.3 Venkov a Večer

List *Venkov* vycházel v tiskařských a nakladatelských podnicích Novina. Základ těchto podniků byl položen roku 1897, kdy vzniklo tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické. První číslo *Venkova* vyšlo 29. března roku 1906 a u jeho vzniku byli bratři Švehlové, podílníci tiskového a vydavatelského družstva.⁶⁵

Od roku 1914 pak družstvo vydávalo deník *Večer*. Původně jako přílohu *Venkova*, později jako samostatný list, který měl přímý kontakt s *Venkovem*. *Večer* vycházel 6x týdně (kromě neděle). V pondělí o rozsahu šesti stran a měl charakteristické rysy politického bulváru. První strana uváděla pod palcovými titulky krátké, spíše zkratovitě, zprávy z domova i ze zahraničí. Velká část materiálů vycházela bez uvedení autora či zdroje informací. *Večer* se snažil prezentovat jako obhájce zájmů svých čtenářů, který jejich jménem odhaluje veškeré nepravosti v životě republiky, bojuje za jejich práva a zná veškerá jejich přání.⁶⁶

Náklad *Venkova* nebyl příliš vysoký, dosahoval přibližně 30 000 výtisků. I přes svůj nižší náklad patřil *Venkov*, jako ústřední orgán druhé nejsilnější politické strany v zemi, k nevlivnějším a nejsledovanějším novinám. Vycházel 6x týdně. Běžné vydání mělo 10-12 stran. Největší pozornost věnoval agrární straně a činnosti jejich představitelů. List obsahoval všechny rubriky běžného deníku, jako byly stručné zprávy z domova, z kultury, soudničku, sportovní a inzertní rubriku. Osmá strana byla pravidelně věnovaná rubrice Národního hospodářství. Zprávy ze zahraničí *Venkov*

⁶⁴ BEDNAŘÍK, P. - JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií : od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 159. ISBN 978-80-247-3028-8

⁶⁵ KREJČOVÁ, H. a SVOBODOVÁ, J. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945*. ÚSD AV ČR – Maxdorf, Praha 1998, s. 119. ISBN 80-85800-XX-X

⁶⁶ Tamtéž, s. 119-120

přebíral od agentur ČTK, Havas a DNB. Komentáře k zahraniční politice nebyly pravidelné a neobjevovaly se tak každý den.⁶⁷

List *Venkov*, v období před první světovou válkou, přinášel pravidelné zpravodajství ze zasedání říšské rady i vlivné komentáře, jejichž prostřednictvím se snažil získávat důvěru voličů z řad zemědělců a rolníků. Za první republiky byl *Venkov* v Československu druhým největším tiskovým koncernem. K předním novinářům patřil zejména šéfredaktor Karel Jonáš, Josef Vraný, Rudolf Beran, Jaroslav Hilber.⁶⁸

5.4 Národní politika

Byl to český deník, vycházející od roku 1883. Jeho přímým předchůdcem byla Česká *politika*, která byla přílohou německy psaného deníku *Politik* založený Janem Stanislavem Skrejšovským.⁶⁹

Národní politika vynikala svou aktuálností, do široka zaměřeným zpravodajstvím a značně oblíbenou inzertní rubrikou. Ta přitahovala především příslušníky nižších středních a spodních vrstev. To mělo za následek dosahování vysokých nákladů. Politickou linii listu udával jako úvodníkář nacionalista Lev Borský, který patřil k představitelům protirakouského zahraničního odboje a také Stanislav Nikolau, který sympatizoval s krajní pravíci. Za šéfredaktory listu zde působili Václav Beneš Šumavský a Josef Janda a zároveň do deníku přispívali Josef Hais-Týnecký nebo Olga Fastrová. Ta měla svou rubriku, která byla zaměřena pro ženy.⁷⁰

Během první republiky *Národní politika* vycházela dvakrát denně a to ve vysokém nákladu přesahující až 100 tisíc výtisků. V neděli byly náklady ještě vyšší dosahovaly až na 400 tisíc výtisků. Ve 20. letech dvacátého století se stal

⁶⁷ KREJČOVÁ, Helena a Jana SVOBODOVÁ . *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945: sborník studií*. Praha: Maxdorf, c1998, 225 p. Historia nova (Prague, Czech Republic), sv. 12. STR. 120

⁶⁸ BEDNAŘÍK, P. - JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií : od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 147. ISBN 978-80-247-3028-8

⁶⁹ Tamtéž, s. 117

⁷⁰ Tamtéž, s. 204-205

nejrozšířenějším listem, jelikož v lidech budil lhostejnost k politice. *Národní politika* byla výrazným komerčním listem, který k inzerci prodával svůj obsah. Byl také zaměřen naprosto rekreačně. Finance, získané z inzerce, *Národní politice* zajišťovaly vysoký průmyslový a bankovní kapitál. Na samém konci druhé světové války roku 1945 *Národní politika* zanikla.⁷¹

⁷¹ BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A. a RUTTKAY, F. *Dějiny československé žurnalistiky. Český a slovenský tisk v letech 1918-1944.* Československé dějiny žurnalistiky. Praha: Novinář, 1988, s. 177.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 ANALÝZA ČESKÉHO DOBOVÉHO TISKU

Cílem této praktické části bakalářské práce je analyzovat ohlas rasových ideologií v českém tisku v 19. století a 1. polovině 20. století. Analyzovány budou články, které řešily postavení židů v české společnosti.

6.1 Protižidovské fejetony v českém tisku

V létě roku 1869 si čtenáři tehdejšího nejvýznamnějšího českého periodika, *Národních listů*, mohli na jeho stránkách přečíst sérii fejetonů nazvaných „*Pro strach židovský*“. I když protižidovské výpady nebyly v českém tisku této doby nové, Nerudovy fejetony se svým rozsahem a stylem argumentace staly prvním souvisle a radikálně formulovaným českým antisemitským textem. Tyto fejetony vycházely ve fejetonistické sekci *Národních listů* od 22. června do 2. července 1869 a plnily dvojí roli. První byla, že zapadaly do kontextu národnostního konfliktu a sporů mezi centralisty a federalisty. Druhá role byla, že nacionálně-liberální diskurs o Židech překračoval a posouval jej směrem k antisemitismu. V sérii těchto pěti fejetonů, které byly vydány v *Národních listech*, se jméno autora neobjevuje. Nicméně články byly podepsány Nerudovou standardní autorskou značkou, malým rovnostranným trojúhelníkem, který každý čtenář periodika znal.

První fejeton byl zveřejněn 22. června 1869 v *Národních listech* na titulní straně. Neruda v něm poukazuje na nerozluštěnou židovskou otázku o emancipaci Židů a zároveň klade důraz, že byla ještě více zkomplikována: „*Nejedná se o to, mají-li či nemají Židé být emancipováni. Jsou již, a kde nejsou ještě zcela, budou co nejdřív, nikdo nezadrží proud osvěty lidské, k jasnosti se probírající - tím je otázka rozluštěna*“.⁷²

⁷² ANONYM. *Pro strach židovský I*. Národní listy, 22. června 1869, č. 170, s. 1

V následujícím odstavci Neruda popisuje, že vůči Židům, evropské národy nikdy nebyly tyrany. Neboť se řídily správnou zásadou, že host a pán domu nemohou mít stejné práva. Vždy musel jeden z nich ustoupit. Zároveň zmiňuje, že Židy žádný evropský národ do svého středu nezval a přesto byli pohostinsky přijímáni: *„Nejedná se víc o emancipaci Židů, nýbrž o emancipaci od Židů, o to, abychom se vybavili z výstředností druhé a nestali se z tyranů otroky. Z tohoto vybavování se nesmí nikdo vyčíst snad nenávisť k Židům, jakož také ti, kdož historicky a psychologicky skumným okem pohlížejí na posavadní snahu celého vzdělaného světa, přející emancipaci Židů, netvrdí, že by přání to bylo vyrostlo právě z lásky k Židům. Wagnerův spis Das Judentum in der Musik mluví na jednom místě o "neuvědomělém pocitu, jakýž se v lidu jeví co nejvnitřnější nechuť k židovské bytnosti", a na druhém místě praví: "Vyjímecné postavení Židů volalo k spravedlnosti naší, jakmile v nás samých vzbudil se pud po vlastní společenské svobodě. Když jsme bojovali pro emancipaci Židů, byli jsme vlastně spíš bojovníky pro princip, než pro daný případ?" "při všem mluvení a rozepisování se pro emancipaci Židů cítili jsme přece vždy, jakmile jsme opravdu a činně se Židy se setkali, jenom odpuzování". Necht' je cokoliv pravdy ve výroku Wagnerově, co věc citu je to přec jen výrok osobní, každý necht' na sobě zpytuje, mnoho-li ve výroku tom je pro jeho osobu pravdy. Avšak spravedlivý, nalézaje třeba vrchovatou míru protivnosti a to odůvodněné, nesmí a nesmí zapomenout, že tak protivnými, jak jsou, učinilo je utrpení.“*⁷³ Neruda závěrem tohoto odstavce zmiňuje pověru, že přesvědčení o kráse povahy Židů byla zkažena utrpením, které prožívali. Jelikož byli rozptýleni mezi národy cizí rasou i morálkou.

V dalším odstavci Neruda vkládá názor, který sice mohl být jeho vlastní, ale množství jeho ideálů mohlo v té době být spíše klamy, falšemi a pokrokovými pověrami. Protože tyto ideály byly vštěpovány výchovou a prostředím: *„Co se mé osobnosti dotýče, k nenávisti k Židům nemohu se právě tak přiznat, jako se musím přiznat k politickému i národnímu, ale mužnému nepřátelství k nim. "A puncto" dovedu udat, kdy nepřátelství to počalo, bylo to, když jsem úplně poznal nesmiřitelně jízlivý, hluboký jich a činný antagonismus proti naší národnosti české a veškerým našim snahám národním a politickým. Jakmile jsem poznání toho došel, stal jsem se, přiznávám se, nesmírně chud ve vnitřku svém, byl jsem oloupen o celý svět ideálů.*

⁷³ ANONYM. *Pro strach židovský I.* Národní listy, 22. června 1869, č. 170, s. 1

*Odkázav víru nejen v součinnost a vzájemnou lásku trpících, nýbrž i víru v nepodmíněnou všeobecnou humanitu a svobodomyslnost v říši poezie, ucítil jsem ledový chlad nepřátelského rozpočtu.*⁷⁴

Závěrem Neruda popisuje, co se dříve učili o Židech v době biblické a ve středověku, byli opravdu básně, které měli k historické skutečnosti daleko.

Dalším fejetonem, zveřejněným v *Národních listech* v pátek 24. června 1869, se autor zaměřuje na Židovskou otázku. Popisuje dvě příčiny, které si každý má uvědomit. Jedná se o to, že Židé jsou považováni za zcela svůj národ. Druhou příčinou, že pro Český národ jsou Židé zcela cizí. Jelikož stále hlásali o svém německví. Zároveň poukazuje na jejich politické smýšlení, že se přiklánějí k té či oné politické straně v zemi, ve které právě žijí.

*„...k národnosti cizí nepřiznává se ve vnitřku svém z nich žádný, třeba neznal z národního svého jazyka ani slova. Je to právě národ zcela zvláštní, polyglotní, vzdor své roztroušenosti a různojazyčnosti přece uvědoměle sjednocený, mající neumořitelné uvědomění národní a jednu velkou národní, mesiášskou svou naději, národ i v tom ohledu "vyvolený", aby byl kuriozitou v ethnografické sbírce tohoto světa.*⁷⁵

V dalším odstavci autor zmiňuje, proč se Židé v historii nerozplynuli v národech ostatních. Neruda tak popisuje náboženskou orientaci Židů. Zároveň uvádí, že v křesťanství mohlo židovství nalézt své nejpřirozenější pokračování. Židovstvo, ale v křesťanství nenašlo své nejpřirozenější pokračování, protože pro by to znamenalo přímé popření židovství.

*„Mojžíš dal lidu, aby jej ohradil pro všechny časy, nové zákony, se zákony ostatních smrtelníků naprosto se nesnášející; vše je jim nečisto, co nám svato, vše jim dovoleno, co se nám protiví," pozoroval již Říman Tacitus. Oni byli vyvoleným, pro všecken ostatní svět vzorným národem, jejich náboženství nebylo jen náboženstvím přiměřeným zcela jim, nýbrž jedině pro celý svět pravé a vzorné, Jehovah sama sebe obmezil na národ jeden, národnost a náboženství bylo totožné u nich.*⁷⁶

Dále Neruda popisuje život Židů, kteří odmítli věřit v křesťanství. V několika odstavcích popisuje jaký dopad to pro Židy znamenalo. Jeruzalémský stát i chrám byl

⁷⁴ ANONYM. *Pro strach židovský I.* Národní listy, 22. června 1869, č. 170, s. 1

⁷⁵ ANONYM. *Pro strach židovský II.* Národní listy, 24. června 1869, č. 172, s. 1

⁷⁶ Tamtéž

rozbořen a národ roztroušen. Židé se tak museli omezit. Závěrem Neruda ve svém fejetonu zmiňuje, že i přes všechno co bylo na židech dříve pácháno, se Židé udrželi jako národ. Ale už nemohou žít jako dříve.

Ve třetím fejetonu, zveřejněném v *Národních listech* v pátek 25. června 1869, se autor opírá o stále opakující se téma, že Židé jsou národ cizí a v Čechách co nejcizější. Zmiňuje také ekonomické postavení židů. „*My podrobujeme se těžké práci, on se jí vyhýbá, my s malým výtěžkem jsem již spokojeni, on rozmnožuje své jmění do smrti, my milujeme požitky, jemu je požitkem výdělek, my jsme lehkověrní, on stále nedůvěřivý, my často nestřídmí, on nikdy – zcela jiný člověk, který od nás nepřijal praničeho, od kteréhož my ale učme se ledačemu.*“⁷⁷

Autor se v dalších odstavcích zaměřuje na židovskou duševní součinnost s českým národem. Také Židy popisuje z vědeckého hlediska a s odcizením se ostřeji pouští do jejich umění. Inspirován slovy J. Wagnera odsuzuje židovskou hudbu a moderní židovské skladatele. Ostře se pouští i do jiné cizoty, která Židům byla vytyčena. Jednalo se o přírodu. Neruda tak poukazuje na to, že Žid je jiný člověk než Evropan a jeho přílišná pohybová obrazotvornost nemá klidu ani nadání pro výtvarné umění.

Posledním odstavcem popisuje odlišné postavení Židů v českém společenském životě, ledovým chladem k českému umění a také jako cizince stojící v historii evropské.

„*Byli pro francouzskou revoluci vítězící a proti polské revoluci beznadějně, kvůli svému prospěchu; to nevadilo, aby tajně nepodporovali stranu druhou, když v tom byl prospěch. Byli-li pro konsulát ve Francii nadšeni, byli pro císařství ještě nadšenější, a pak dle pořádku zas pro to, co přišlo. U nás se míchají pomocí novin také do politiky, píší, pracují pro "svobodu" a skutečně se jim podařilo, že "svoboda průmyslová", "obchodní", "svoboda tisku" stala se monopolem jich a těch, kterým oni pomáhají. Co jim záleží na národech, kteří je k tomu ještě tak dlouho hnětili! Oni jsou národ svůj, který má také politiku svou. Ta hledí všude k hmotnému prospěchu, pomocí toho stoupají výš a výš, tradice "národa vyvoleného", "národa národův" působí tajně i zjevně dál, snad vidí již v duchu dobu rozhodného svého panství, jakož praví Micheáš : "A budou ostatkové Jakobovi mezi národy uprostřed lidí mnohých jako lev mezi zvířaty*

⁷⁷ ANONYM. *Pro strach židovský III.* Národní listy, 25. června 1869, č. 173, s. 1

lesními a jako lvík mezi stády dobytka; kterýž, když přijde a pošlapá a polapí, není, kdo by vytrhl."⁷⁸

Bylo vidět i u nás, že Židé jsou mezi nejhorlivějšími zastánci systému liberální demokracie, jehož „svobody“, jak Neruda dále píše, znamenají „monopol“ jejich a těch, kteří jim slouží.

Čtvrtý fejeton zveřejněný v *Národních listech*, ve čtvrtek 1. července 1869. Autor v úvodu navazuje na předešlý fejeton. Popisuje postavení Židů ve středověku a zároveň podotýká, že si tím byli částečně sami vinni. Ve středověkých státech nemohli mít Židé politických práv, protože křesťanské vyznání bylo jejich podmínkou.

„Historie mstí všechno. Mnohem dříve, než ze strany křesťanů jedinému z nich se ublížilo, byli oni vinni leckterým mučedníkem křesťanským - při čemž nechceme a la Kounic hned od Golgathy začínat. V Čechách prováděli po hranicích obchod s otroky, Slovanstvu do té doby zcela neznámý, a stalo-li se jim kdy něco nepatrného v Čechách, stalo se to hezky později. A kde jinde se pak co stalo, vedle záští náboženské, kterou věru nenapadne nikoho ani s jedné, ani s druhé strany omlouvat, která je ale stavěla ke křesťanským spolubydlitelům v příkré, žádného styku nedovolující nepřátelství, stalo se to velmi často kvůli lichvě. Obchod v penězích byl již tenkrát v jich rukou, křesťanům koncilie jej přísně zapovídaly. Knížata, obce a jiné vrchnosti bývaly jim tak zadluženy, že bylo k nesnesení; proto také nemírnily pak lid, ba dosti často ho samy popíchly. "Je třeba pomoci proti pijavce lichvě, dobře někdy liseť Židy prohnat, ač ne do krve," bylo pravidlem tenkrát lidí nejdobromyslnějších."⁷⁹

V následujících odstavcích autor kriticky reaguje na úplnou emancipaci Židů. Popisuje, že za doby hotové prohnilosti evropské a rozpadu vlád s národy se Židé díky penězům dočkali emancipace. Žid se tak stal historickým rozvojovým mužem lehkého výdělků.

Jako reakci na toto dění Neruda, ve svém fejetonu, zmínil názor politika, který se k této události stavěl následovně: „Výtečný jeden politik a národní hospodář líčí výsledek následovně : "Za ten čas (zminěných dvacet let) vzrostla v geometrickém poměru moc peněžní, nemající uzdy ni na lidských, ni na národních ohledech, beroucí,

⁷⁸ ANONYM. *Pro strach židovský III*. Národní listy, 25. června 1869, č. 173, s. 1

⁷⁹ ANONYM. *Pro strach židovský IV*. Národní listy, 1. července 1869, č. 179, s. 1

aniž by sama pracovala, veškeré výhody svobody průmyslové, utiskující všechnu práci, nechráněnou a nespořádanou, i vzmohl se pocit útisku vždy nensnesitelnějšího a strach před příští porobou úplnou. Všechno doby té, revolucí, válek, drahoty, krizí v průmyslu i obchodu, vyčerpala moc peněžní zase pro sebe a nově jimi nabubřela. Stala se obrovskou politickou i sociální mocí, kteráž již nyní marně se skrývá za jiným vymyšleným či přepjatým neštěstím. Veškeré "otázky", "výkřiky", "reformy", agitace a demonstrace jsou jen k tomu, aby národové, vlády a veřejné mínění odvrátily se od této jediné velké otázky, aby pravé příčiny všeobecného trapného pocitu se nepoznaly a prostředků pomocných se nevyhledávalo."? Dělalí se finanční operace (v evropských státech), jimiž peněžníci bohatnou, stát i lid chudne. Finanční ministerstva bývají jakoby pumpami, naplňujícími kasy bankéřské na útraty státu. Bankéř koupí papíry lacině a stát je mnohým stříbrem musí zas od něho vykoupit. Pak nechávají bankéři kursy zase klesnouti, laciná koupě zase začíná, až nastoupí zas vykupování drahým stříbrem"..."atd. Každý ví sám, jak až dalece to "bankéřství" se "židovským obchodem" souvisí!"⁸⁰ Závěrem se autor pouští do ostré kritiky, že se židé nemohou divit, proč už nejsou emancipováni. Uvádí tak, že pro blaho národa je emancipovat se od Židů.

Poslední, pátý, fejeton byl vytištěn v pátek 2. července 1869 v *Národních listech*. Autor v úvodu cituje a reaguje na Napoleonovo proroctví a Lady Wilsonovou, která prorokovala, že budoucnost patří Židům a mouřenínům.

„Takovým isaiašským místečkem by mohly být právě Čechy alespoň zrovna tak dobře jak země jiné. Ba spíš než mnohá jiná! A politicky je nyní židovstvo rozhodně proti nám. Nepotřebuji ještě jednou opakovat, co finančně v Rakousku dělá proti nám přímo či nepřímo, nepotřebuji také uvést, jak politicky (cestou žurnalistickou nebo jinou) činní jsou vždy proti, nikdy pro nás. A mám snad líčit jich „blahodárné“ působení vůbec na našem venkově? Neškodilo by, bylo by na výstrahu mnohým, ale mohl bych znaje hlavně jen výsledky, kreslit pouze v obrysech a prosím snažně podrobnější znatele venkovského života, účinných obrázků podali ještě za mne.“⁸¹

Zároveň zmiňuje, že je potřeba brát českou emancipaci od Židů jako emancipaci od židovského obchodu a od židovského využitkování cizí práce.

⁸⁰ ANONYM. *Pro strach židovský IV*. Národní listy, 1. července 1869, č. 179, s. 1

⁸¹ ANONYM. *Pro strach židovský V*. Národní listy, 2. července 1869, č. 180, s. 1

V následujících odstavcích se autor zabývá židovskými obchody, které se nacházely především v malých městech a vesničkách. Autor tak navazuje na rok 1848, kdy se český lid dostával teprve z nevolnictví a dal Židům zároveň také emancipaci. Židé byli totiž na tuto dobu připraveni. Aniž by se řemeslnictvím zabývali, tak začali řemeslnické zboží prodávat. Jelikož český řemeslník neměl dostatek peněz tak si od židovského obchodníka bral zboží na úvěr. Proto autor ve svém fejetonu zmiňuje Sládkovského heslo „spolčujme se“, protože spolčování bylo jedinou pomocí.

„Na jednotlivých pokročilých místech kvete již spolčování, ba má již i ovoce. Založen je hojně, společné továrny pracují, banky se zakládají. Kde se to děje, jsou obchodníci a podnikatelé židovští velmi rozhorleni. Vědí, jak velice se jedná o jich prospěch, a činí, co mohou, aby předešli. Není nic platno, celý národ musí do emancipačního boje - je pravda, bude to tuhý boj, finanční ta síla je obrovská síla, ale svorně produktivní síla národa je obrovštější! Jsou proti nám v každém ohledu, my musíme být na základech těchže principů nové doby proti nim také v každém ohledu. Předně arci zas v politickém. Kdo se nepřiznává a neosvědčil zcela co našinec, buď považován při svém lichocení co politický bojovník. Nezapomeňme, že jsou Židé národem nám zcela cizím, jenž prozatím snad ještě nemůže, jistě ale nechce mít s námi politiku stejnou. Vzhledem k Židům praví Němec Robert von Mohl, že "jsou funkce v státním životě, které žádají celého vlasteneckého srdce a ničím neoddělovanou starost o německví a stát německý, které žádají muže celého, ne polovičky jeho, a netrpí ani nejmenší pochybnosti co do smýšlení národního." Když již u Němců, stonásob víc u Čechů! Větu Mohlovu pamatujme sobě vůbec a - zvláště pro Židy!“⁸²

Ve výsledku Nerudova pátého fejetonu vyplývá, že Žid nemůže být nikdy tzv. „našincem“, protože vždy dá přednost zájmům své rasy před skutečnými zájmy národa. A také se často vydává za příslušníka židovského náboženství, nebo se jim v řídkých případech cítí.

⁸² ANONYM. *Pro strach židovský* V. Národní listy, 2. července 1869, č. 180, s. 1

6.2 Postoj českého tisku k rozsáhlým demonstracím po pádu Badeniho vlády

Projevy drobného protižidovského násilí i rozsáhlejší protižidovské bouře, patřily na konci 19. století k soužití česko-německé většiny a židovské menšiny v českých zemích. Český tisk těmto moderním, antisemitistickým projevům protižidovského násilí, taktéž věnoval přílišnou pozornost.

Po pádu předlitavské vlády Kazimíra Badeniho na konci listopadu 1897 vypukly v Praze a v dalších městech s českou většinou rozsáhlé demonstrace a nepokoje, které se obracely nejen proti německému obyvatelstvu, ale také proti židovské menšině. V mnoha místech došlo k poškozování synagog, rozbíjení okenních tabulí v židovských domech, bytech a podnicích. Taktéž došlo k rabování v židovských obchodech. O těchto intenzivních nepokojích psal i český tisk. Ten reagoval na vyhlášené stanné právo, které 2. prosince muselo být nad Prahou vyhlášeno a k uklidnění situace bylo povoláno vojsko.

Na probíhající dění reagovaly *Národní listy*, které 2. prosince roku 1897 se ve svém článku vyjádřily titulem: „*Drazí občané*“.⁸³ Jednalo se o reakci na bouři, která již třetí den žene se vulkanickou silou Prahou. Propukává hněv, značně také velká křivda vůči vyzývavostem německým a podrážděný lid tak koná demonstrace.

S dalším titulem: „*Třetí den bouřných událostí v Praze*“ opět přišly *Národní listy*. Ty popisovaly situaci z 1. prosince 1897, kterou považovaly za mnohem „*povůzlivější*“, než bylo 29. a 30. listopadu 1897. „*Možno říci, že obyvatelstvo celé Prahy bylo na nohou. Jednak rozhořčení nad nejnovějšími akty německé násilnosti, které nikoli jen obecnostem, nýbrž i orgány policejními byly zjištěny, jednak vedeno bylo pudem zvědavosti k těm místům, kde hněv rozhořčeného lidu viditelným způsobem se jevil*“.⁸⁴

Národní politika ve čtvrtek 2. prosince 1897 ráno vydalo taktéž článek, vztahující se také na intenzivní nepokoje v Praze, dokonce i stejným titulem jako

⁸³ ANONYM. *Drazí občané*. *Národní listy*, 2. prosince 1897, č. 333, s. 1

⁸⁴ Tamtéž

Národní listy: „Drazí občané“. Autorem článku je sám starosta Prahy, Dr. Podlipný. Ten v článku popisuje jak rada král. města Prahy koná svou vlasteneckou povinnost a snaží se udržet mír a pořádek. Po jednomyslném usnesení se rada rozhodla přednést veškeré stížnosti, obyvatelstva pražského, hraběti Karlu Coudenhove. Na tuto reakci pak Coudenhove podal odpověď a zmocnil městskou radu, aby ji zveřejnila. *„Výtržnosti, které se v posledních dnech v Praze udály, jsou neobyčejně politování hodné, tak že obracím se na pány z městské rady s prosbou, aby vše vynaložili, by k upokojení spolupůsobili. Úkol, jež nyní máme, jest, odloučiti pokojné živly města od těch, kteří výtržnosti působí a dobrou pověst města ohrožují. Události posledních dnů vyžadují toho, aby užilo se všech prostředků moci, já ale mám to pevné přesvědčení, že se podaří zjednatí opět pokoj“*.⁸⁵

Ještě téhož dne *Národní politika* otiskla ve svém odpoledním vydání článek vztahující se opět k nepokojům v Praze. Titulem: *„Stanné právo pro Prahu a okolí“*. Hned v úvodu popisuje telegram z tiskové kanceláře, který přišel z Vídně 2. Prosince. Dané nařízení: *„Ministerský předseda jako správce ministerstva vnitra ve srozumění s ministrem spravedlnosti a po jednohlasném usnesení ministerské rady následkem během noci došlých zpráv o vážném ohrožení bezpečnosti osoby a majetku v král. Hlav. Městě Praze a předměstí nařídil, aby v Praze a v soudních okresech karlínském, žižkovském, vinohradském a smíchovském bylo na základě paragrafu 430 řádu soudu trestního, vzhledem na zločin veřejného násilí v paragrafu 85 trestního násilí použito stanného práva. Potřebná vojenská opatření k zachování veřejného pořádku a bezpečnosti byla již učiněna“*⁸⁶. Byla vypsána jednotlivá práva a paragrafy a zodpovězena otázka: *„Jaký trest je za zločiny proti stannému právu?“*. Dále byla objasněna jednání před stanným soudem.

⁸⁵ PODLIPNÝ. *Drazí občané*. *Národní politika*, 2. prosince 1897, č. 333, s. 1

⁸⁶ ANONYM. *Stanné právo pro Prahu a okolí*. *Národní politika*, 2. prosince 1897, č. 333, s. 1

6.3 Reakce českého tisku na aféru rituální vraždy v Polné

Národní politika (13.9. 1899) vydala článek s titulem: „*Vražda v Polné před porotou kutnohorskou*“. Jedná se o článek, který popisuje reakci na časopisy a spolky ve Vídni. Tyto reakce časopisů a spolků se snažily o to, aby způsobily v záležitosti polenské vraždy úplný zmatek. Rozhlašovaly do světa, že v aféře rituální vraždy nastane obrat. Popisují zvěsti, které kolují o Anežce Hrůzové, že byla zabita matkou a bratrem. Zároveň navazují na pronesené podezření p. Rappaportem ve Vídni. Jelikož ten uvedl, že sousedka domkářky Hrůzové, která žije kvůli pachtu obecních polí s Hrůznovými v nepřátelství. Ta potvrdila, že ve čtvrtek 30. Března u Hrůzů došlo k pranicí. Povolání četníci zjistili, že matka měla na levé tváři kulatou modřinu a tím vzniklo u četníků podezření, že se skutečně něco stalo. Největší pravdou bylo, že bratr Anežčin, Jan, měl sestře vyplatit 4000 zlatých. Pan Rappaport tímto chtěl označit důvod, proč Jan Hrůza a jeho matka by mohli být podezřelými z Anežčině smrti. Jelikož Anežka měla na domě větší otcovský podíl. Ten ale obnášel jen 211 zlatých a nikoliv 4000 zlatých. Bratr Anežky měl v polenské záložně ustřádaný obnos 621. Kdyby musel Anežce vyplatit těch 211 zlatých, nebyl by nikterak přišel do rozpaků. Závěrem se noviny k tomuto obvinění vyjádřily slovy: „*Z toho všeho jest patrnó, že neopírají-li se naděje p. Rappaporta v obrat v aféře polensko o pevnější důvody, brzo všecka tvrzení jeho se rozplynou vniveč*“.⁸⁷

Dalším deníkem, který vydal článek s reakcí na konaný soudní proces Leopolda Hilsnera, byl *Právo lidu* s titulem: „*Polenská vražda před porotním soudem kutnohorským*.“ Článek pojednává o události v Polné. Tato událost více než pět měsíců udržovala tisk v napětí a také veškerou veřejnost. Autor v článku se v úvodu vyjádřil slovy: „*Jestliže již dříve sledovala veřejnost se zvláštním zájmem a zvláštním účastenstvím krvavý tento polenský čin, dospěl tento zájem a toto napjetí k svému vrcholu, neboť od průběhu soudního líčení očekává se vysvětlení toho, co vlastně činí celou tuto událost tak napjatou a sensační, vysvětlení vzniku a motivů této záhadné vraždy*.“⁸⁸ Dále autor popisuje napětí, kterou tato vražda vyvolala a zároveň musela být

⁸⁷ ANONYM. *Vražda v Polné před porotou kutnohorskou*. *Národní politika*, 13. září 1899, č. 254, s. 7

⁸⁸ ANONYM. *Vražda v Polné před porotou kutnohorskou*. *Právo lidu*, 13. září 1899, č. 253, s. 4

učiněna rozsáhlá opatření. Vchod do soudní budovy byl chráněn dvěma četníky s nasazenými bodáky a dvěma městskými strážníky. Porotní síň byla přeplněna. Poloviční místa, která sloužila pro obecnost, byla plná novinářských zpravodajů. Poté se věnoval soudnímu procesu.

6.4 Reakce českého tisku na němčení židů

Ve srovnání s okolními státy byl antisemitismus v meziválečných českých zemích mnohem méně rozšířený a viditelný. V českých tiskovinách se začal nejvíce objevovat až po nástupu nacistů k moci. V Českém tisku se postupně začaly objevovat články, kde židé byli např. obviňováni z šíření německví nebo vrcholné ostří českého antisemitismu, které se často zaměřilo proti židovským uprchlíkům z Německa a Rakouska.

Když se v Německu očekával haknkrajclerský puč, mnozí židé odcházeli do Československa na delší návštěvy. Jelikož haknkrajcleři byli zapřísáhlí nepřátelé židů. Haknkrajclerství se nevztahovalo pouze na německou říši. Začalo pronikat i do Československa, kde mělo mezi Němci velmi živnou půdu. Na tento očekávaný haknkrajclerský puč zareagovaly i české noviny.

Národní politika (10. září 1932) zveřejnila článek, s titulem: „*Podněcovatelé antisemitismu*“. Článek se ve svém úvodu zabýval otázkou, co němečtí židé očekávají útekem z Německa do Československa. Jelikož i tam se nacházela podpora haknkrajclerství. Židé totiž spoléhali, že Československému národu kterému hlásaný nesmiřitelný antisemitismus haknkraclery je úplně cizí. Autor článku se na tuto zprávu vyjádřil slovy: „*Za těchto poměrů zdálo by se samozřejmé, že židé, žijící v naší republice, budou ze všech sil pracovati k upevnění československého vlivu ve státě a naopak, že ve vlastním zájmu budou se snažiti, aby německý vliv, který pro zakořeněný u Němců antisemitismus, je jim nepřátelský, byl podle možnosti oslaben. Skutečnost se však od tohoto předpokladu značně liší. Je sice jisto, že mezi našimi izraelity jsou i dobří Češi, což nesporně dokázáno je tím, že v legiích za naši svobodu bojovalo též přes*

šest set Čechů izraelského vyznání, ale českých židů je u nás jen menší část z celkového počtu izraelitů.“⁸⁹

Skutečnost byla ale jiná. Bylo známo, že mezi Československými izraelity byli i dobří Češi. To bylo dokázáno tím, že v legiích za Československou svobodu bojovalo přes šest set Čechů izraelského vyznání. Přes to českých židů byla jen menší početná část z celkového počtu izraelitů. Zároveň konané sčítání lidu v roce 1921 v Čechách dokázalo, že ani polovina židů se nepřihlásila k československé národnosti. Z toho vyplývalo, že většina, sídlící v českých krajích, je vůči československému lidu národnostně cizí.

Autor, Ing. K. Leger, na závěr článku (*Národní politika* 10. září 1932) dodal: „*U československého lidu není tvrdého antisemitismu, s jakým setkáváme se u Němců. Jestliže však u nás antisemitismus zakotví, bylo by to jen smutnou zásluhou židů, kteří svým němčením náš lid proti sobě popuzují.*“⁹⁰

I přes velké snahy umožnit židovským obyvatelům klidné žití v Československé republice, se v 1. polovině 20. století naše země začala potýkat s problémem velkého počtu němčících židů. Československý národ k židům choval shovívavě, podporoval je, umožňoval jim používat všechna práva svobod a rovnosti, dával jim možnost užívat nejlepších plodů existence, přesto se stálá většina židů snažila vstupovat do německé orientace. To mělo za následek, že Československému národu došla trpělivost a začal na tento problém upozorňovat v novinových člancích. Započal tak boj podporovaný deníky proti němčení této menšiny.

Mezi první deník, který na tento problém zareagoval, byl deník *Venkov* (8. března 1933). Ten vydal článek s titulem: „*Židům v Československu*“. Jednalo se o úvahu, která měla přimět židovské občany, aby si uvědomili, že Hitlerova hrůzovláda v Německu vášnivě potírá existenční podmínky židovstva v Říši. Hájí Československý národ, že i přes jeho nacionální postavení, které je krajně exponované, je vsunut na západ do samého ohniska nepřátelské přesily. Vybízí tak židy, jestliže chtějí tuto přesilu posilovat, pak musí pochopit, že československý lid bude tento moment považovat za nepřátelské úsilí. Neboť němčení československých židů bylo pro československou

⁸⁹ LEGER, K. *Podněcovatelé antisemitismu*. *Národní politika*, 10. září 1932, č. 250, s. 7

⁹⁰ Tamtéž

veřejnost urážlivé. O to více tím, že československá veřejnost toto jednání považovala za jakýsi „výsměšek“, protože dala židovské menšině možnost úplné svobody a dobré hospodářské podmínky. Německo si vždy dokázalo vytvořit tzv. železnou autoritu, ale československý národ nabízel autoritu rozumu a demokratické sebekázně.

Deník *Venkov* (8. března 1933) tak ve svém článku vyzval židy, aby byl tento problém odstraněn: „*Žádáme od židů, aby se podrobili také této autoritě. Nežádáme a nechceme mít žádného vlivu na rozřešení principiálních otázek, týkajících se vnitřního sebeurčení židovské otázky. Ale myslíme si, že jsme oprávněni žádati, aby židi změnili své chování ku státu a k národu, které dosud z většiny nebylo důstojné a správné*“.⁹¹

Zvýšeným počtem zpráv o útocích a pronásledování židů v Německu, se v Americe, Anglii, Francii, ale i v Československu zvedla velká vlna protestů. Židé svolávali protestní schůze, vydávali projevy a organizovali bojkot německého zboží. Německá vláda se sice k těmto zprávám vyjádřila, ale většinu z nich popřela. Přiznala se, že jen v několika případech došlo k útokům proti židům.

Na tyto incidenty, které otřáslý světem, reagoval i český tisk. *Národní listy* (31. března 1933) vydaly článek s titulem: „*Hákový kříž a židé v Československu*“. V něm popisují fotografii, která byla uveřejněna v jednom pražském listě: „*Fotografie ukazuje, jak v saské Kamenici hakenkreuzlerští úderníci sehnali židovské chodce v Teichgasse do houfu a přinutili je mýti zeď domu číslo 5. Ty, kteří se zdráhali – a byli mezi nimi jeden místní židovský továrník a jeden advokát – přinutili k neveselé práci bitím*“.⁹² *Národní listy* se ostře opřely do německožidovského tisku, který se do Československa dovážel a zkritizovaly jej slovy: „*...chová se zbaběle, když pod okny pana Goebbelse mluví o Greuelpropagandě a snaží se hakenkreuzlerské protizidovské kratochvíle všelijak krýt*“. Autor ve svém článku líčí, že je vyloučeno, aby takováto situace hakenkreuzlerkožidovské války skončila v nejbližší době kapitulací, protože se jedná o německý národ. Ten svými vládními postupy přispíval k čim dál tím více konfliktů.

⁹¹ ANONYM. *Židům v Československu*. *Venkov*, 8. března 1933, č. 40, s. 1

⁹² ANONYM. *Hákový kříž a židé v Československu*. *Národní listy*, 31. března 1933, č. 90, s. 3

Zároveň autor otevřel otázku proč nacionální a židovský tisk mlčí na dotazy, adresované do židovského tábora. Zda židé v ČSR projeví přirozenou solidaritu s pronásledovanými souvěrci v Německu a přestanou-li němčít v českých zemích. Na tyto dotazy Národní listy odpověděly racionální myšlenkou: „*Kdyby českoslovenští židé zavřeli měšce, přestali politicky a kulturně podporovat naše Němce, přestali je volit, přestali němčít a posílat své děti do německých škol, tu rázem by musil nastati naprostý úpadek německé menšiny v našem státě, jak co do početnosti tak i do sociální a kulturní společnosti*“⁹³.

Ale i přes tuto myšlenku česká veřejnost nevydala žádné spontánní ohrazení, ze strany židovské, proti problému antižidovského postupu hakenkreuzlerismu. Deník se tak obracel na židy v Československu, kteří doposud nevytvořili žádný společný obranný výbor jako židé v jiných státech, aby tak učinili. Toto chování bylo židům vytýkáno, jelikož se domnívali, že v budoucnu budou tato jednání klasifikována jako nedostatečná. Závěrem *Národní listy* (31. březen 1933) dodaly: „*Jestliže tu a tam nějaký židovský jednotlivec ohlašuje energetický protiněmecký postup, je to kapka do moře. Neví se o tom. Chybí masová, neprívátní a důstojně veliká akce! O té však posud není ani slechu, ani vidu.*“⁹⁴

Deník *Večer* se na přicházející zprávy o židovských událostech taktéž vyjádřil, s titulem: „*Pražští němečtí Židé mlčí k událostem v Německu*“. Ten se také zaměřoval na nevyřešenou otázku „*Proč dosud nebylo slyšet o nějakém protestu německých pražských židů?*“. Tito židé totiž tvořili tzv. „*sloup němectva*“ v hlavním městě Praha. A tak není divu, proč se český tisk o tuto ignoraci zajímal.

Deník *Večer* (31. března 1933) se do této problematiky rázně opřel. Negativními ohlasy se zaměřoval na německé pražské židy, kteří působili v Praze. Zároveň se podivoval, že ani židovská obec v Praze nijak neprotestovala, neboť stále udržovala německou řeč. Tyto reakce *Večer* popsal slovy: „*Židé v Praze nemohou si stěžovati, že by se jim děla nějaká křivda. Ani v prvních dnech převratových nebylo žádnému Židu v Praze ublíženo, třebaže pražský lid nezapomněl, jakým způsobem si počínala německá židovská menšina v Praze za války. Nezapomnělo se, s jakou radostí a jízlivostí vítali*

⁹³ ANONYM. *Hákový kříž a židé v Československu*. Národní listy, 31. března 1933, č. 90, s. 3

⁹⁴ Tamtéž

pražští němečtí Židé každou zprávičku o neúspěchu dohodových vojsk. Pořádali oslavné průvody a div, že se neuvítžili“.

I přes to, že po převratu dostali židé v Československé republice naprostou rovnoprávnost, pražské židovstvo nadále udržovalo němčinu v náboženské obci.

V kritické době, kdy v celém světě panovaly protesty proti hakenkrajclerskému postupu v Německu, československé německé židovstvo ze všech sil podporovalo němectví aniž by si toho bylo vědomo. Antisemitismus se vyhrotil tak dalece, že bylo ohroženo statisíce židů nejen hospodářsky, ale byli dokonce v nebezpečí ztráty života. K tomuto dění se taktéž vyjádřil deník Večer (31. března 1933), se slovy: „*Takovéto zjevy jsou opravdu něčím nezdravým, nepřirozeným. Nejostřeji však nutno vytknouti, že právě v Praze němečtí Židé ani pod takovými ranami, jaké dopadají na jejich souvěrce v Německu, neupustili od svého někdy provokativně protičeského stanoviska a zuby nehty udržují němectví i v pražské náboženské obci“.*⁹⁵

6.5 Podpora českého tisku k potírání němectví

Postoj židů, na narůstající počet nevole vůči útokům na německé židy, se začal v českém tisku měnit. Českoslovenští židé začali postupně bojovat proti podporování němectví a konat manifestační shromáždění.

Ostravským židům došla trpělivost a tak 12. dubna 1933 uspořádali mohutnou manifestaci proti pronásledování židů v Německu. Sešlo se na tři tisíce židů, kteří se shromáždili ve velkém sále Lidového domu. Schůzi zahájil dr. Huss a promluvili zde i representanti židovské národní strany dr. März a inženýr Fisher. Byla zde vylíčena situace a následné útoky vůči židům v Německu. Tyto útoky vzbudily v židovstvu i v celém světě vlnu odporu a na ostravské manifestaci byly předneseny požadavky, které měly židům, žijícím v Německu, umožnit svobodu.

Na konané shromáždění reagoval deník *Národní politika* (13. dubna 1933), který zveřejnil článek podtitulem: „*Manifestace ostravských židů proti Německu“*. Ten ve

⁹⁵ ANONYM. *Pražští němečtí Židé mlčí k událostem v Německu*. Večer, 31. března 1933, č. 32, s. 2

svém článku popisoval nejen jaké osobnosti měly projev a jaké požadavky byly žádány, ale také část textu věnoval atmosféře při projevu: „*Vysloveno bylo uznání československého národu, který se židy cítí, neboť sám úpěl v porobě. Projev byl důstojný a řečníci přerušováni byli bouří souhlasu. Shromáždění po doslovu dra Hussa v klidu rozešlo.*“⁹⁶

Dalším, kdo reagoval na pronásledování židů v Německu, byli pokrokoví židé v Plzni. Ti žádali, aby úřadování židovské náboženské obce bylo české a chtěli zrušit německá kázání v synagoze.

Na probíhající dění *Pražské noviny* (27. dubna 1933) otiskly článek s titulem: „*O počestění židovské náboženské obce v plzni*“. Článek se zabývá kladnou reakcí na požadavek plzeňských židů. Podporou českých židů a skupinou sionistických židů, ale zároveň také s negativním ohlasem německých židů, kterých byla menšina. *Pražské noviny* k této události napsaly: „*Němečtí židé by dali souhlas k českému úřadování, ale chtějí zachovati německá kázání, čtyři nebo aspoň dvě týdne*“. Čeští židé i sionisté trvali na úplném zrušení německých kázání, protože každý židovský občan v Plzni uměl dobře česky. K této reakci *Pražské noviny* jen dodaly, že: „*Věc není ještě rozhodnuta*“.

Dne 27. dubna 1933, proběhlo zasedání v poslanecké sněmovně, kde zástupce židovské menšiny a hospitant poslaneckého klubu dr. Angelo Goldstein, pronesl řeč o událostech v Německu a o důsledcích pro Československé židy. *Právo lidu* (28. dubna 1933) na konané zasedání hned druhý den zveřejnilo článek s titulem: „*Židé v Československu musí změnit své stanovisko k českému národu*“. Článek popisuje řeč dr. A. Goldsteina, který povzbudivě reagoval na prohlášení zahraničního ministra, že Československá republika bude pokládat ochranu svých menšin nejen za důležitost právně závazných norem, ale také že uznává po stránce morální i etické důležitost takovéto ochrany. *Právo lidu* ve svém článku popsalo požadavek, který dr. A. Goldstaein vyslovil vůči posledním událostem v Německu: „*...aby tato právní ochrana byla rozšířena všude tam, kde dosud normována není a kde politické události zřejmým způsobem poukazují na nedostatek takovýchto právních závazků*“.⁹⁷ Poté se zabýval

⁹⁶ ANONYM. *Manifestace ostravských židů proti Německu*. Národní politika, 13. dubna 1933, č. 103, s. 3

⁹⁷ ANONYM. *Židé v Československu musí změnit své stanovisko k českému národu*. *Právo lidu*, 28. dubna 1933, č. 253, s. 4

událostmi ve Francii, Anglii a ve Spojených státech, které taktéž souvisely s protizidovským postupem v Německu.

I přes opětovně vycházející novinové články, které psaly o němčení českých židů a jejich útlaku v Německu se v Praze znovu začalo rozléhat, ulicemi i veřejnými místy, němčení.

Reakcí byl článek z *Národních listů* (28. dubna 1933) s titulem: „*Němčení v Praze*“. Autor ve svém článku popisuje němčící jako známé tváře, které ani výsledné činnosti Hitlerovy říše nijak neodstrašily. Následně negativně zkritizoval němčící a vyjádřil se o nich v článku slovy: „*Čím více do nich kopou, tím hlasitěji se hlásí k samospasitelné. Nikdo nikomu nebere jeho jazyk. Necht' mluví jak mu pusa narostla, ale ať nikdo neprovokuje. Pánové i dámy zapomínají, že jsou živi penězi našich lidí, kteří mnohdy z nevědomosti, jindy z neopatrnosti nakupují v závodech, jejichž „komi“ po zavření obchodů hlučným pokřikováním připomínají české veřejnosti, že jsou nenapravitelní. Ona trpělivost má také své konce i nepříjemné důsledky, je-li přepínána*“.⁹⁸

Dalším českým tiskem, který později na dané téma navázal, byl deník *Večer* (9. prosince 1933). Ten vydal článek s titulem: „*Němčící židovstvo v Praze zapomíná, že lze odpustiti jednou, ale ne dvakráte!*“. Ten ve svém článku reaguje na početnou korespondenci, která vyslovovala souhlas s jejich články. Ve zmíněných třech dopisech, které pojednávají o stálém němčení židů v Praze, se deník *Večer* ostře vyjádřil slovy: „*Tito výtečníci, kteří najednou mají odvalu vyléztati ze svého přítmi, zapomínají, že lze odpustiti, ale že nelze odpouštěti dvakráte*“.⁹⁹

Taktéž se zmiňuje, že Pražané mají už dost německo-židovského roztahování a začínají volat o nápravě. To bylo nutné, jelikož do Prahy přicházelo stále více cizinců. Ti přicházeli do Prahy na veletrhy, autosalony, hospodářské výstavy nebo na jiné podniky mezinárodního rázu. *Večer* se na závěr vyjádřil slovy: „*Znovu zdůrazňujeme, že chápeme nutnost vycházeti vstříc cizincům, ochotně odpovíme na německé dotazy cizinců právě tak, jako na dotazy Francouzů, Angličanů, Italů, kteří k nám přijdou, jsme*

⁹⁸ ANONYM. *Němčení v Praze*. *Národní listy*, 28. dubna 1933, č. 118, s. 2

⁹⁹ ANONYM. *Němčící židovstvo v Praze zapomíná, že lze odpustiti jednou, ale ne dvakráte!*. *Večer*, 13. dubna 1934, č. 35, s. 1

*ochotni v našem hlavním městě vítati cizince, kteří si nás váží a chtějí poznati naši vlast a náš národ i lid“.*¹⁰⁰

¹⁰⁰ ANONYM. *Němčící židovstvo v Praze zapomíná, že lze odpustiti jednou, ale ne dvakráte!*. Večer, 13. dubna 1934, č. 35, s. 1

ZÁVĚR

Naprostá většina českého tisku od 60. let 19. století prosazovala liberální program kombinovaný se stále vyhraněnějším nacionalismem. Po zmírnění cenzury a znovuoobnovení ústavního pořádku vedly k rozvoji českého politického života a vzniku moderního českého tisku. V tomto nově otevřeném veřejném prostoru se s dosud nebývalou intenzitou diskutovalo, polemizovalo a hádalo o řadě témat a otázek. Vedle mnoha dalších to byla právě „*židovská otázka*“. Jedno z významných témat, kterým se český liberální tisk věnoval a které během 60. let přitahoval zájem veřejnosti.

Na začátku praktické části se věnuji analýze Nerudových úvah, které vycházely jako fejetony v létě 1869 v Národních listech pod názvem: „*Pro strach židovský*“. Následovně po roce 1870 byly vydány jako samostatná brožura s podtitulem „*Politická studie*“. Zatímco, Jan Neruda v mládí se Židy sympatizoval, ve svých fejetonech popisuje, že později poznal jejich nepřátelství vůči českému národu. Byl tak, vlastními slovy, „*oloupen o celý svět ideálů*“. Ostře se opírá o celou historii Židů a zároveň je kritizuje, co způsobili.

V Nerudových fejetonech je patrné, že byl ve svých názorech významně inspirován německým antisemitou J. Wagnerem. Neboť ho v určitých pasážích citoval a dával mu za pravdu. V jeho úvahách lze zaznamenat i několik gramatických chyb. Považuji za nutné zmínit, že i když v té době slovo antisemitismus neexistovalo, stejně jako neexistovali sionisté, a holocaust byl vzdálen téměř sto let, se Nerudovy fejetony staly prvně souvislým antisemitským textem.

V další části je analyzován postoj českého tisku k rozsáhlým demonstracím po pádu Badeniho vlády. Tomuto období český tisk věnoval velkou pozornost. Jelikož po pádu předlitavské Badeniho vlády vypukly v Praze a dalších městech demonstrace a nepokoje. Český tisk, jako byly *Národní listy* a *Národní politika*, na tyto bouře okamžitě reagovaly. Autoři se, ve svých článcích, zmiňovali o vážném ohrožení bezpečnosti osob a majetku. Také popisovali reakce ministerského předsedy a vyhlášení Stanného práva.

V další kapitole se věnuji analýze článků, které reagovaly na aféru rituální vraždy v Polné. *Národní listy* a *Národní politika* se k této aféře stavěli s velkou odhodlaností. Kritizovaly reakce časopisů a spolků ve Vídni, které se rovněž tomuto tématu věnovali. Na rozdíl od těchto časopisů a spolků se český dobový tisk snažil

věnovat vraždě v Polné objektivně. Autoři, svým čtenářům, podávali detailní informace nejen o průběhu vraždy, ale o probíhajícím soudním procesu Hilsnera.

Následující kapitola popisuje reakci českého tisku na problém vysokého počtu němčících židů. Jednotlivé deníky se ve svých článcích snažily upozornit na tento problém formou úvah nebo domluv. Zároveň autoři kriticky útočili na německo-židovský tisk.

V poslední části jsem se věnoval analýze podpory českého tisku k potlačení němectví. Tisk reagoval na boje Československých Židů proti podporování němectví a na konané manifestační schůze. Snažil se také popisovat atmosféru a soucit Československého národa s židy. Autoři popisovali kladné reakce na požadavky židovských náboženských obcí. I přes tyto kladné reakce se v tisku stále objevovala kritika na němčící židy.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit ohlas rasismu a rasových ideologií v českém tisku v 19. a 1. polovině 20. Století. Analyzovány byly články z dobového tisku, který se antisemitismem zabýval.

Závěrem bych chtěl říci, ať už český dobový tisk jakkoliv ovlivňoval česko-židovské mínění, prosazoval se vždy svojí seriózností, pohotovostí a aktuálností v dané problematice.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BEDNAŘÍK, P. - JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií : od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8
- BENEŠ, J. *Antropologie I*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-210-0116-X
- BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A. a RUTTKAY, F. *Dějiny československé žurnalistiky. Český a slovenský tisk v letech 1918-1944 : Československé dějiny žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988.
- DACÍK, T. *Rasy a rasismus: stručná historie*. 1. vyd. Překlad Veronika Matysová. Brno: Cerm, 2000. ISBN 80-720-4175-4
- DANICS, Š. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 80-7251-204-8
- FRANKL, M. *Emancipace od židů: Český antisemitismus na konci 19. století*. Paseka., 2008. ISBN: 978-80-7185-882-9
- FRANKL, M., TOMAN, J. *Jan Neruda a Židé: texty a kontexty*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2012. ISBN 9788074700095
- HARTL, P. *Psychologický slovník*. 3. vyd. Praha: Budka, 1996. ISBN 80-901549-0-5
- KIEVAL, HILLEL J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. 1. vyd. Překlad Klára Míčková. Litomyšl: Paseka, 2011. ISBN 978-807-4321-740
- KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, s. r. o., 2010, ISBN 978-80-7367-698-8
- KRÁL, V. *Zločiny proti Evropě*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, s. obr. příl. Dokumenty, 126. sv.

KREJČOVÁ, H. a SVOBODOVÁ, J. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945*. ÚSD AV ČR – Maxdorf, Praha 1998, s. 119. ISBN 80-85800-XX-X

KRYL, M. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-808-7317-143

PROCHÁZKOVÁ, J. *Český lid a český Žid : časové úvahy*. Na Žižkově, Praha: 1897. OLA001 1-265.131

RÝDL, K. *Rasismus a nacionalismus v současném životě*, IPPP, Praha 1997. OLA001 PG 7999

ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8648-9

WOLF, JOSEF. *Člověk a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0099-4

Národní listy. Praha, 1861–1941. ISSN 1214–1240

Národní politika. Praha, 1895–1945. ISSN 1214–1240

Právo lidu. Praha, 1892–1948. ISSN 1214–1240

Venkov, Večer. Praha, 1906–1945. ISSN 1214–1240

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BEN, JELLOUN TAHAR. *Tati, co je to rasismus?*. Překlad Anna Lukavská, Erik Lukavský. Praha: Dauphin, 2004., ISBN 80-727-2049-X

FREDRICKSON, George M. *Rasismus: stručná historie*. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad Veronika Matysová. Praha: Jiří Buchal - BB art, 2003. ISBN 80-734-1124-5

GIDDENS, A. *Sociologie: stručná historie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-720-3124-4

Seznam použitých internetových zdrojů

ANTISEMITISMUS. [online]. [cit. 2014-05-20]. Dostupné z www:

<https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide/13.pdf>

Antropologický slovník. [online]. [cit. 2014-05-20]. Dostupné z www:

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>

BUDIL, IVO T. Zrození rasové ideologie. [online]. [cit. 2014-05-20]. Dostupné z www:

http://ff.zcu.cz/khv/ihistud/texty/Zrozeni_rasove_ideologie_tisk_na_CD.pdf

HOLOCAUST.CZ. [online]. [cit. 2014-05-20]. Dostupné z www:

<http://www2.holocaust.cz/cz/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz>

HOLOCAUST.CZ. [online]. [cit. 2014-05-20]. Dostupné z www:

http://www2.holocaust.cz/cz/history/antisemitism/history/modern_antisemitism/hilsneriada

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Knap Jiří

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: Ohlas rasismu a rasových ideologií v českém tisku

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 54

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph.D.